

ΤΑΚΗΣ ΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΟΣ

I

Ήταν πιά σίγουρο πώς είχα τελειώσει. Βέβαια, από τότε πού κλείστηκα στο δωμάτιο για νά ταχτοποιήσω τά κεφάλια, όσα τουλάχιστον μου απέφεραν κάποια εϋφημο μνεία κάποιο παράσημο ή έστω κάποια αναπνοή, πολλές φορές νόμισα πώς είχα τελειώσει. Όπως, άς πούμε, εκείνη τήν φορά μέ τό ψάξιμο –τό πίο έπισταμένο ψάξιμο πού έκανα ποτέ μου–, τότε πού έξιψα τούς σοβάδες ξεκόλλησα τά σοβατεπιά, πού κοίταξα τά άδεια φάκελα στο φως άνοιξα τίς φωτογραφίες στή μέση και τέλος δέν βρήκα τίποτα και ξάπλωσα πάλι για μερικά χρόνια ανάσκελα στο κρεβάτι. Ή τήν άλλη φορά πού τήν πήρα από τό χέρι και περπατούσαμε κι εκείνη κάθε τόσο γονάτιζε κι ακούμπαγε τό

μάγουλο στά χόρτα –κι ἐγὼ ἐπέμενα πὼς δὲν εἶναι ἀκόμη καιρός– καὶ μετροῦσε μέ τίς παλάμες τὴν περίμετρο τῶν κορμῶν –κι ἐγὼ ἔβρισκα πὼς κανένas δὲν κάνει–, κι ἄφου ταξιδέψαμε ἔτσι ὅλο τὸν κόσμο μαζί ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρη τοῦ δωματίου μέχρι τὴν ἄλλη, φτάσαμε τέλος στὸ παράθυρο τὸ ἀνοίξαμε καὶ πέσαμε στὸ δρόμο. Ἦμιονα τότε πολὺ νέος καὶ ἀνώριμος. Ὅμως ἔχουν πιά περάσει χειμῶνες πολὺ ὑγροί, ὅλα τὰ ἐπεισόδια ἔλιωσαν δὲν ἄφισαν τίποτα νὰ θυμίζει, ξεθάβεις μόνο ἀλυσίδες νάρθηκες καὶ ἀναπηρικά καρφιά μέ λίγη σκόνη γύρω, οὔτε ἓνα. σχῆμα ἓνα ἀποτύπωμα νὰ τὸ βάλεις δίπλα νὰ ζωγραφίσεις μιὰ ἐκδοχὴ νὰ πάρεις πάλι λίγη παράταση. Ὅχι δὲν ὑπῆρχε δικαιολογία. Ἡ ἡλικία μου εἶχε συμπληρωθεῖ. Εἶχα ὀριστικά τελειώσει. Βέβαια ἡ ταχτοποίηση τῶν κεφαλιῶν ἀποδείχτηκε πολὺ δύσκολη. Χωρισμός κατὰ κατηγορίες ἐχθρῶν, κατηγορίες φίλων, κατὰ ὀπλισμούς, ἰδεολογίες, ἐπιχειρήματα, φωνές, ἐπιθανάτιους ρόγχους κτλ. Πολλά κεφάλια δὲν ἀνῆκαν πουθενά –π.χ. τὰ κάτω τῶν τριῶν ἐτῶν–, ἄλλα πάλι, αὐτὰ μέ τὰ ἀλαφιασμένα μάτια ἀνῆκαν κι ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἔτσι πού ἦταν δύσκολο ν’ ἀποφασίσεις. Μερικά εἶχαν σταδιοδρομήσει ἐπάξια (π.χ. οἱ μάρτυρες οἱ ἀυτόχειρες οἱ ἀναχωρητές), ἄλλα πάλι, ὅπως τὰ δικά μας τὰ φαλακρά, δὲν εἶχαν τελεσφορήσει. Ὅλη αὐτὴ τὴ δουλειά τὴν ἔκανα μέ τὴν σχολαστικότητα καὶ ἐπιμέλεια πού εἶχα διδαχθεῖ καὶ μέ παράδειγμα τούς ἥρωες Σκῦθες, τὸν πατέρα μου, καὶ ἄλλους πιὸ σύγχρονους κυνηγούς

κεφαλῶν. Γι αὐτό καί μοῦ πῆρε τόσο χρόνο. Ὅπωςδῆποτε ὁμως εἶχα πιά τελειώσει. Ἔδεσα λοιπόν τὰ κεφάλια σέ δε-
ματα μέ ἐπιγραφές, ἔγραψα καί τό γράμμα τῆς κληροδο-
σίας καί βγήκα στούς δρόμους.

Τούς δρόμους τούς ἤξερα ἀπό παλιά. Κάθε πρωί, μέ τό χά-
ραμα, ἔπαιρνα ἓνα δεμάτι ξύλινους πασσάλους καί σκαρ-
φάλωνα στήν πλαγιά. Πίσω μου, μέ τὰ ἐργαλεῖα στά χέρια,
σκαρφάλωναν οἱ ἄλλοι. Κοίταζα γύρω τό τοπίο, ἔβαζα
τούς προσανατολισμούς, γύριζα τούς ἀνέμους, μέτραγα τή
θερμοκρασία τῶν ἴσκιων τό μάκρος καί τό σχῆμα τους,
ζύγιαζα τήν ἀπόσταση τήν ἡλικία τίς κλίσεις καί τούς καρ-
πούς καί ἔτσι ὄριζα τόν ἄξονα του δρόμου. Πάνω σ' αὐτόν
τόν ἄξονα κάρφωνα τούς πασσάλους, σέ ἴσες ἀποστάσεις
τόν ἓνα ἀπό τόν ἄλλο. Σέ κάθε κομμάτι, ἀνάμεσα σέ δύο
πασσάλους ἔβαζα ἓνα ζευγάρι. Ὁ ἄντρας εἶχε τόν κασμά ἢ
γυναίκα τό φτυάρι. Ἀφοῦ μοιράζονταν ὅλοι, ἔδινα τό σύν-
θημα κι ἄρχιζε ἡ δουλειά. Τά ζευγάρια ἔβγαζαν τούς θα-
μνους τούς πέταγαν, ξεχώριζαν τίς πέτρες τίς ἔβαζαν κάτω,
ἔστρωναν πάνω τό χῶμα τό ἴσιωναν τό πότιζαν τό θέριζαν
γέρναγαν πέθαιναν θάβονταν ἐπί τόπου. Ἀργά τό βράδυ ὁ
δρόμος ἦταν ἔτοιμος, γυρίζαμε στίς σκηνές μας καί κλαί-
γαμε τούς νεκρούς. Τήν ἄλλη μέρα ἀνατινάζαμε αὐτόν τό
δρόμο κι ἀνοίγαμε στήν ἴδια θέση ἓναν καινούριο.

Τούς δρόμους τούς ἤξερα πολύ καλά μιά καί τούς εἶχα
ιδρύσει.

Τό πρῶτο πρᾶγμα πού μοῦ ἔκανε ἐντύπωση μόλις βγῆκα ἄπ' τήν ἐξώπορτα ἦταν ἡ ἐρημιά καί ἡ ἠσυχία. Αὐτός ὁ δρόμος πού κάποτε πλημμύριζε ἀπό ἀνθρώπους αὐτοκίνητα καί αἵματα, τώρα ἦτανε ἄδειος. Μόνο ἐδῶ κι ἐκεῖ στά πεζοδρόμια ἔβλεπες κάποιον κύριο πολύ καλοντυμένο νά στέκεται πάνω σέ ἕνα βᾶθρο ἀκίνητος, μόνο τό στήθος του ν' ἀνεβοκατεβαίνει ἀργά μέ τήν ἀναπνοή. Οἱ πλάκες καί τά κρασπεδόρειθρα ἦταν πλυμένα καί ξυμένα χωρίς ἴχνος κηλίδας, τά πλαστικά δέντρα ἔλαμπαν, μπροστά σέ κάθε κτίριο, ἀπό πάνω μέχρι κάτω, ἦταν κλεισμένη μιᾶ ἀδλαΐα. Πῆγα νά ἀκουμπήσω κάπου ὅμως τό βλέμμα τοῦ φύλακα μέ ἀπέτρεψε. Διέσχισα τό δρόμο κάθετα ἔπειτα λοξά, πίσω ἀπό μιᾶ κολῶνα βρῆκα τίς πρῶτες σημειώσεις μοῦ –κιτρινισμένες πιά– τίς ξεφύλλισα. Ἦταν ὅλα σωστά, ὅλα σύμφωνα. Ἔβαλα τίς σημειώσεις στήν τσέπη καί συνέχισα. Ἔστριψα βιαστικά τήν πρώτη πάροδο, μετά τήν ἄλλη, βγῆκα στή λεωφόρο, διέσχισα μέ μεγάλα βήματα τό πεζοδρόμιο κι ἔφτασα στή διάβαση. Ἐκεῖ, ἔπεσα πάνω στήν πλάτη του. Ἐκανα λίγο δεξιά ἔπειτα ἀριστερά ὅμως ἡ πλάτη ἔφοραζε ὅλη τή διάβαση.

–Μέ συγχωρεῖτε κύριε, τοῦ λέω, μπορῶ νά περάσω ἀπέναντι;

Ἡ πλάτη στράφηκε λίγο πρὸς τό μέρος μου, ὁ χοντρός σβέρκος μέ τό πηλήκιο στράφηκε περισσότερο, πίσω ἄπ' τό μισόκλειστο βλέφαρο μιᾶ σκοτεινῆς κἀννης ἤρθε στήν ἄκρη τῆς σχισμῆς καί μέ σημάδεψε. Μιά φωνή ἀπό σκιεμένο μέγαφωνο εἶπε.

– Όχι. Ο δρόμος είναι κλειστός για την παρέλαση.

Κοίταξα τὸ ρολοὶ μου, εἶχα ἀργήσει. Κοίταξα τὴ λεωφόρο ἀπὸ πάνω μέχρι κάτω, ἦταν τελείως ἄδεια.

– Μὲ συγχωρεῖτε, τοῦ λέω, νομίζω πὼς προφταίνω νὰ περάσω ἀπέναντι. Ἡ παρέλαση δὲν ἄρχισε ἀκόμη.

Τὸ σῶμα μὲ ἀργές κινήσεις στράφηκε πιά ὀλόκληρο – ἀκούστηκαν τριξίματα ἀρθρώσεων ἢ σελίδων – καὶ μὲ ἀντίκρουσε κατὰ μέτωπο. Πίσω ἅπ' τὶς σχισμές δυὸ κἀννες τώρα, δίδυμες, μὲ σημάδευαν καίρια.

– Ἡ παρέλαση ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ χρόνια, εἶπε.

Κοίταξα πάλι τὸ δρόμο, τίποτα.

– Ἀκοῦστε κύριε, τοῦ λέω, δὲν ξέρω γιὰ πιά παρέλαση μιᾶτε κι οὔτε πιά ἐνδιαφέρομαι νὰ μάθω. Ἄν ἦταν πῶς νωρίς δὲν θὰ μ' ἐνοιαζε, τώρα ὅμως βιάζομαι νὰ περάσω ἀπέναντι νὰ πάω νὰ ἐτοιμάσω τὸν ἐπιτάφιο – ἔχω ἤδη ἀργήσει πολὺ –, γιὰτί ὅπου νάναί θὰ φτάσουν οἱ ἐπίγονοι νὰ τὸν παραλάβουν. Καὶ τοῦ ἔδειξα τὸ ἰδρωμένο σεντόνι τὴ σύριγγα τὸ σκαμνὶ τὰ χάρτινα λουλούδια καὶ ἓνα σωρὸ μικρὰ πράγματα πού κράταγα στὰ χέρια. Ἄνεβοκατέβασε τὸ κεφάλι καὶ μὲ ἀναμέτρησε.

– Ἐσένα κάπου σὲ ξέρω εἶπε, καὶ οἱ σχισμές ἔκλεισαν περισσότερο. Πῶς λέγεσαι πῶς κοιμᾶσαι πῶς ἐπιζεῖς, καὶ ξεκούμπωσε τὴ μεγάλη τσέπη τῆς στολῆς του ἔβγαλε ἓνα μπλόκ κι ἄρχισε νὰ γράφει.

Τὸν κοίταξα προσπαθώντας νὰ καταλάβω. Τὸ βαθύ του πρόσωπο μὲ τὰ λευκὰ μαλλιά μὲ τὸ ἱμάτιο ριγμένο στὸν

ἓνα του ὦμο νά συμπληρώνει ἓναν πάπυρο, τό ἐπίπεδὸ του πρόσωπο μέ τά χοντρά γυαλιά νά ἐπαληθεύει μιάν ἐξίσωση, τό φλογισμένο νεανικό του πρόσωπο νά γράφει τό νεκρώσιμο ἐτούτου τοῦ αἰῶνα κι ἔπειτα τό ἐπίγραμμα του ἐπόμενου. Ἀφοῦ τέλειωσε τό γράψιμο, ἔχωσε τό μπλόκ στή τσέπη, –μαζί μέ τά πόδια καί τά χέρια πού εἶχαν κρεμάσει–, ἄπλωσε τή μεγάλη του παλάμη μέ τήν οὐλή καί μ' ἄρπαξε ἄπ' τόν ὦμο.

Προσπάθησα νά τοῦ ἐξηγήσω. Ἄν ἐννοεῖτε, τοῦ λέω, τά παιδικά μου χρόνια, αὐτά ὅπως ξέρετε σταμάτησαν ἀπό τομα τήν ἐπομένη τῆς κηδείας, τότε πού τράβηξε κάτω ἄπ' τό κεφάλι μου τό μαξιλάρι μέ τό Ἰησοῦς Χριστός νικᾷ καί ἔβαλε στή θέση του τά γυμνά τῆς στήθια. Ἄν πάλι ἐννοεῖτε τά κτίρια πού ἀνατίναζα καί πού ξανάχιζα –σέ λιγώτερο ἀπό τρεῖς μέρες– καί γινόντουσαν πió μοντέρνα καί πió ἄνετα, ἔχω ὑποβάλει γιά ὅλα αὐτά –κι ἄλλα παρόμοια– δήλωση μετανοίας. Τέλος, ἂν ἐννοεῖτε τόν ἐπιτάφιο καί τό στόλισμα, αὐτό ὄχι μόνο δέν ἀπαγορεύεται ἀλλά ἀντίθετα θεωρεῖται ἔργο εἰρηνικό καί κοινωφελές, γι' αὐτό καί μετά τή σκύλευση πού ἀκολουθεῖ τήν περιφορά, μπορεῖ κανεῖς νά προσκομίσει στό Δημόσιο Ταμεῖο τά σκυλεύματα καί νά εἰσπράξει τό ἀντίτιμο μ' ἓνα ἀναμνηστικό δῶρο. Προσπάθησα νά τοῦ πῶ κι ἄλλα, ὅσα δέν εἶχα προλάβει τήν ἄλλη φορά, –πῶς τώρα ἔχω ἄδεια αἰμομιξίας καί φόνου, πῶς ἐδῶ πού ἔφτασα δέν γίνεται ἄλλωῶς πρέπει νά βρῶ κάτι πού νά τά δικαιώνει ὅλα, ἔστω μιᾶ λέξη, διαφορετικά

χάθηκα κτλ—, όμως αυτός μέ ἔσπυρνε πιά στήν ἄσφαλτο κατά μήκος τῆς λεωφόρου.

Δεξιά κι ἀριστερά στά πεζοδρόμια, ἀπό στύλο σέ στύλο, ἦτανε ἀπλωμένα ἀγκαθωτά σύρματα. Πάνω τούς πεσμένα σώματα, διπλωμένα, μέ τά χέρια καί τά κεφάλια νά κρέμονται μπροστά καί τά πόδια πίσω, ἄντρες γυναῖκες καί παιδιά μέ τά καλά τους ρούχα. Ὅπως μᾶς βλέπαν νά πηγαίνουμε στόν ἄξονα τῆς λεωφόρου σηκῶνανε τά χαρτομάντιλα καί τά κουνουσαν. Ἐκεῖνος ἀνταπέδιδε τό χαιρετισμό μέ κεφαλή δεξιά κεφαλή ἀριστερά. Ἐγώ πού σερνόμουνα καί δέν μπορούσα νά κάνω τό ἴδιο, ὕψωνα τά δάχτυλα στό σημά τῆς νίκης.

Πίσω ἀπό τά σύρματα κυκλοφοροῦσαν οἱ πρόγονοι συζητώντας.

Ὅσο προχωρούσαμε τά σώματα γινόντουσαν πυκνότερα, τό ἕνα κοντά στό ἄλλο, στριμωχτά στό ἄλλο, ἔπειτα σέ δυό σειρές σέ τρεῖς σέ περισσότερες σειρές ἢ μιὰ σειρά πάνω στήν ἄλλη. Λίγο πρὶν φτάσουμε στήν πλατεῖα πού στεκόντουσαν οἱ ἐπίσημοι, μέ σήκωσε, μού ἔσφιξε τό κεφάλι καί τό ἕνα χέρι πού εἶχαν λασκάρει, μέβαλε πάνω στά κύλιστρα, μέσουρε στά συρματοπλέγματα, εἶπε ἕνα σύνθημα στό φυλάκιο καί μέσπρωξε μέσα. Ἐπειτα, λέγοντας κάθε φορά καί ἄλλο σύνθημα, ἀρχίσαμε νά περνᾶμε τά χαρακώματα ἕνα-ἕνα. Περάσαμε τό χαρακώμα τῶν νέων τῶν μεσηλικῶν τῶν ἠλικιωμένων τῶν προπολεμικῶν τῶν προατακλυσμιαίων τῶν πρωτόπλαστων, —ὄλα πολύ καλά φυ-

αγμένα και σέ πλήρη έτοιμότητα–, και τέλος φτάσαμε στό κέντρο, όπου τό συνεργεῖο ἀνακρίσεων. Ἐκεῖ μέ παρουσίασε στούς Προϊσταμένους του.

Οἱ προϊστάμενοι ἦταν δύο. Ὁ ἕνας ἀξιωματικός ὁ ἄλλος πολίτης, ὁ ἕνας ἱερεὺς ὁ ἄλλος κοσμικός, ὁ ἕνας λευκός ὁ ἄλλος μαῦρος, ὁ ἕνας ἐκ δεξιῶν ὁ ἄλλος ἐξ εὐωνύμων. Καθόντουσαν δίπλα-δίπλα. Τό ἕνα τούς χέρι ἦταν ἐπάνω στό τραπέζι καθαρό. Τό ἄλλο κρυβόταν κάτω.

Ἡ ἀνάκριση ἄρχισε ἀμέσως. Οἱ ἀνακριτές μίλαγαν μέ μιὰ φωνή και ἔγραφαν κρατώντας ὁ ἕνας τά δάχτυλα τοῦ ἄλλου. Συχνά χασμουριόντουσαν, κοιτάζαν ἄλλου, κουβέντιαζαν και γενικά ἔδειχναν πώς δέν τούς ενδιαφέρει ἡ ὑπόθεση ἢ ὅτι ἡ διαδικασία αὐτή ἦταν τυπική. Τόν ρώτησαν τό πώς λέγεσαι τό ποῦ κατοικεῖς τή μιὰ ἐρώτηση μετά τήν ἄλλη χωρίς νά περιμένουνε ἀπάντηση. Αὐτός τούς κοιτάζε σαστισμένος. Μετά τόν ρώτησαν τί ἐπαγγέλλεσαι –εἶπε Διώκτης– πόσο βάρος ἔχεις– εἶπε εἶμαι ἀβαρής –τί διαστάσεις ἔχεις– εἶπε εἶμαι ἀδιάστατος –πού ἦσουν ἀπό τήν μπρούμυτη θέση μέχρι τήν ὄρθια ἀπό τήν ὄρθια μέχρι τή γονατιστή– εἶπε παντού–,ἔπειτα χωρίς νά ἔχουνε ἀκούσει και νά ἔχουν γράψει τίποτα, μόνο τσεκάριζαν σ' ἕνα χαρτί μπροστά τούς τίς ἐρωτήσεις, εἶπαν ἐντάξει νά ἔρθει τό ἀπόσπασμα. Τό ἀπόσπασμα μπῆκε ἀμέσως και τόν ἄρπαξε. Μά τί κάνετε εἴσαστε τρελοί, ἄρχισε πιά νά φωνάζει αὐτός –τό ἀπόσπασμα τοῦ ἔστριψε τά χέρια στήν πλάτη. Ἐγώ εἶμαι ὁ Διώκτης, οὔρλιαζε, αὐτός εἶναι τό θύμα. Καλά

καλά, εἶπαν οἱ ἀνακριτές, τά λέμε τόσα χρόνια αὐτά καί κανεῖς δέν ἐννοεῖ νά τ' ἀκούσει. Μετά γυρίσανε σ' ἐμένα, μοῦ χαμογέλασαν, τραβήξανε τό χέρι πού ἦταν κάτω ἅπ' τό τραπέζι καί μοῦ τό ἄπλωσαν. Ἔξω, τό ἀπόσπασμα πού μόλις εἶχε ἐπιστρέψει, μοῦ παρουσίασε ὄπλα. Ἔπειτα ἔλυσε τοὺς ζυγούς μέ σήκωσε στούς ὄμους καί μέφερε στήν πλατεῖα. Ἀνέβηκα στήν ἐξέδρα καί πῆρα θέση ἀνάμεσα στούς φίλους καί συναγωνιστές ἀπό τήν τελευταία ἀντίσταση. Εἶχαμε ὄλοι ἀνοιγμένο τό πουκάμισο στή θέση τῆς πληγῆς ἔτσι πού αὐτή νά φαίνεται ἀπό παντοῦ. Στό ἕνα χέρι κρατούσαμε ἕνα ἀντιπροσωπευτικό δείγμα κεφαλιοῦ, στό ἄλλο χέρι τή σελίδα τῆς Ἱστορίας πού εἶχαμε γράψει. Πίσω ἅπ' τόν καθένα ἦταν ὁ θῶκος του. Μαλακός, μέ ψηλό ἐρεισίνωτο, φτιαγμένος ἀκριβῶς στό σχῆμα τοῦ κορμιοῦ του. Ἀπ' τήν ἐξέδρα μπορούσαμε νά ἔχουμε μιά γενική ἄποψη τοῦ προβλήματος μέχρι πέρα. Το πρόβλημα ἦταν κυκλοφοριακό. Ζήτημα παρόδων ὁδῶν καί λεωφόρων, κάτι σά νευρικό σύστημα πού χρειάζεται σπασμὸλυση. Ἡ πού οἱ πληροφορίες εἶναι πολλές συνωστίζονται δέν μποροῦν νά περάσουν καί φέρνουν λόξυγγα. Ἡ πού ἐγώ, πού ὄσους δρόμους δέν πρόλαβα ν' ἀνατινάξω τοὺς ναρκοθέτησα γιά νά τοὺς βροῦνε ἔτοιμους οἱ ἄλλοι, δέν μπορῶ τώρα πού αὐτοῖ ἦρθαν καί πυροδοτοῦν νά ψάχνω τοὺς χάρτες του ναρκοπέδιου νά δῶ πῶς μπορεῖ κανεῖς νά βγεῖ ἔξω. Ἀφοῦ λοιπόν εἶχαμε πάρει ὄλοι τίς θέσεις μας –καί κανεῖς δέ μποροῦσε νά μᾶς κουνήσει–, τά μεγάφωνα ἀνοιξαν, ἡ

μουσική τῶν τυφλῶν πού ἦταν παρατεταγμένη ἀπέναντι ἄρχισε τά ἐμβατήρια καί ἡ παρέλαση ξεκίνησε ἀμέσως. Πρῶτα ἐφανίστηκε ὁ σηματοφόρος. Μόνος, μ' ἓνα κοντάρι πανύψηλο χωμένο βαθιά στήν κοιλιά. Στή βάση τοῦ κονταριοῦ ἀμέσως ἔξω ἀπ' τήν πληγή, ἀνέμιζε ἓνα μαντήλι. Ὅταν ἔφτασε μπροστά, μᾶς χαμήλωσε τό κοντάρι εἰς ἐνδειξιν χαιρετισμοῦ –χωρίς ἴχνος πόνου–, μετά προχώρησε, εὐθυτενής, καί χάθηκε στό βάθος τῆς λεωφόρου. Ἀκολούθησαν μοτοσυκλετιστές μέ ὅλα τούς τά ἄμφια. Καί ξαφνικά, σέ ἀρκετή ἀπόσταση, φάνηκε τό τετράξυλο. Ἡ μουσική σταμάτησε ἀπότομα, σταμάτησαν οἱ λόγοι οἱ ἐπευφημίες οἱ ζητωκραυγές, τά χειρόγραφα μαζεύονταν ὀπως-οπως χώνονταν στίς τσέπες, ξεκαρφισώνονταν οἱ πληγές κλείνανε τά πουκάμισα κι ἓνας-ἓνας σκύβανε μέ τρόπο νά δοῦν στήν ἄκρη τῆς λεωφόρου. Τό τετράξυλο προχώρησε ἀργά, ἔφτασε μπροστά μας, –ὄλοι περιμέναμε ἀκίνητοι μέ σφιγμένα τά δόντια–, μᾶς προσπέρασε, ἀπομακρύνθηκε ἓνα δύο τετράγωνα, ξαφνικά τό βῆμα του ἔγινε πῶ γρήγορο, ἄρχισε νά τρέχει, καβάλησε τό πεζοδρόμιο, ἔστριψε σέ μιά πάροδο, μπῆκε σέ κάποιο ἄνοιγμα, κατέβηκε μιά σκάλα καί χώθηκε σ' ἓνα ὑπόγειο. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε δοθεῖ ἀνάπαυση κι ἀναπνοή, ἡ μουσική ἄρχισε πάλι νά παίζει, ἔμεῖς –μιά καί δέν εἶχε συμβεῖ τίποτα– ξαναγυρίσαμε ὁ ἓνας στόν ἄλλο καί συνεχίσαμε τά σχόλια καί τις ἐρμηνεῖες.

Ἐπειτα πέρασαν οἱ χρυσοποίκιλτες σημαῖες καί τά λάβαρα,

τά δίκαια τῶν πολέμων μέ τούς ἡγέτες τους, τό αἷμα τῶν ἐπαναστάσεων σέ φιάλες, τά τραύματα ὅσα εἶχαν ἐπουλωθεῖ ἔπειτα ὅσα εἶχαν γαγγραινώσει, τά μέλη ὅσα εἶχαν βρεθεῖ, κρεμάστρες μέ χιτώνια νικητῶν, σακοῦλες μέ ἀτομικά εἶδη ἡρώων. Ἀκολουθοῦσαν τά ἔνδοξα μηχανήματα, μέ ἐπικεφαλῆς τά τελευταίου τύπου πυροβόλα μέ τά θερμά κλείστρα, πού παλινδρομοῦν ἀπό μόνα τούς συνεχῶς μέρα καί νύχτα μ' ἓνα σιγανό θόρυβο σάν χτύποι καρδιάς. Πίσω ἀπό κάθε πυροβόλο ἐρχόντουσαν οἱ αἰχμάλωτοι του μέ τά ροῦχα τῆς δουλειᾶς. Μόνο ὁ σύντροφός μου στό ἐργοστάσιο καί ὁ συνάδελφός μου στό γραφεῖο μούκαναν ἓνα νεῦμα. Οἱ ἄλλοι προσποιήθηκαν πώς δέν μέ ξέρουν. Ἔπειτα πέρασε ἡ διμοιρία μου –πού τήν ξεκλήρησα. Μπροστά μπροστά ὁ διμοιρίτης μέ τήν τρύπα τῆς χαριστικής βολῆς στό μέτωπο, κρατώντας ἓνα μαξιλάρι βελουδίνου μέ τό μετάλλιο μου τῶν ἐξαίρετων πράξεων, καί πίσω σέ τριάδες οἱ ὑπερήφανοι στρατιῶτες μου μέ τά κρανία στοιχημένα καί ζυγημένα. Τόν σκούνησα μέ τόν ἀγκώνα, πάμε νά φύγουμε, τοῦ εἶπα. Τά μάτια του πίσω ἀπό τίς τρύπες τῆς περικεφαλαίας μέ κοίταξαν ἀπορημένα. Δέν μπορεῖς, μου εἶπε, εἶσαι ἐπάνω στήν ἐξέδρα. Κι ἔσκυψε πίσω μου μέ τρόπο καί μούβαλε μιά ἀντηρίδα.

Σ' ὅλο αὐτό τό διάστημα τά πλήθη στά συρματοπλέγματα μέ τά κεφάλια κάτω ζητωκραύγαζαν, ὅσο μποροῦσαν σήκωναν τίς χάρτινες σημαῖες καί μᾶς τίς κουνοῦσαν, ὁ Πρωθυπουργός μέ ἀπλωτές κινήσεις τῶν χειρῶν τ' ἀντιχαιρέ-

ταγε, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, πού ἦταν καθισμένος στούς ὦμους τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἔσκυβε κάθε τόσο πρὸς αὐτόν καί τόν εὐλογοῦσε.

Καί τότε, ἐνῶ ὅλα πῆγαιναν μιά χαρά καί κανεῖς δέν εἶχε κάτι νά προσθέσει ἢ γιά κάτι νά παραπονεθεῖ, ἀκούστηκε ἐκείνη ἡ δυνατή στριγγλιά.

—Ὁ Στρατηγός!

Ὅλα μέ μιᾶς κοκάλωσαν. Τά στόματα μείναν στή μέση τῶν ἰαχῶν ἀνοιχτά, τό τιμῆμα πού ἐκείνη τή στιγμή πέραγε ἔμεινε μέ τό ἓνα πόδι μπροστά, ὁ Πρωθυπουργός ἔμεινε μέ τό χαμόγελο, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μέ τό χέρι πού εὐλογοῦσε σηκωμένο.

—Ὁ Στρατηγός, ξανακούστηκε ἡ στριγγλιά. Κι ἀμέσως ἄρχισε ὁ πανικός. Ἡ μουσική πέταξε τά ὄργανα κι ἔπεσε μπρούμυτα, τό τιμῆμα ἔλυσε τούς ζυγούς κι ἄρχισε νά τρέχει, οἱ ἐπίσημοι εἶπαν γρήγορα, καί χώθηκαν κάτω ἄπ' τήν ἐξέδρα, τά πλήθη στά συρματοπλέγματα φώναζαν ἀφῆστέ μας, τά περιπολικά ξεκίνησαν μ' ὅλες τους τίς σειρῆνες ἀνοιγμένες.

—Καί τώρα; τοῦ εἶπα. Αὐτός σήκωσε τούς ὦμους. Τότε κι ἐγὼ τράβηξα τό μπιστόλι, —αὐτό πού μοῦ πέταξε βιαστικά ὅταν τό ἀπόσπασμα τόν ἔσερνε ἔξω—, κι ἄρχισα νά πυροβολῶ στὸν ἀέρα. Γιά μιά στιγμή ὄλοι σταμάτησαν

—Δέν ὑπάρχει ἐδῶ κανεῖς Στρατηγός, φώναξα. Σᾶς γέλασαν. Ὁ Στρατηγός εἶχε πολύ δουλειά καί δέν μπόρεσε νάρθει.

Τώρα θά μου πῆτε γιατί τό ἔκανα αὐτό, ἀφοῦ τίποτα περίεργο δέν εἶχε συμβεῖ, ἀφοῦ ἔτσι κι ἀλλιῶς ἡ παρέλαση θά συνεχιζόταν –τό πολύ πολύ νά πῆγαινε δυό δρόμους πῶ πέρα–, κι ἀφοῦ στό κάτω κάτω τῆς γραφῆς δέν ἤμουνα καθόλου σίγουρος ὅτι ὁ Στρατηγός δέν ἦταν πράγματι πίσω ἀπό ἕνα δέντρο ἢ μιὰ πόρτα καί παραφυλοῦσε. Δέν ξέρω. Ἴσως γιατί ἀπό κεῖ ψηλά εἶχα μιὰ ὠραία θέα καί ἄντε τώρα νά τήν ξαναβρεῖς. Ἴσως γιατί τό αἷμα τῆς πληγῆς μου –πού ἦταν εὐδιάκριτη ἄπ' ὅλη τήν πλατεία– θά πάγωνε, καί ἄντε τώρα νά τό ξαναξεστάνεις. Ἴσως ἀκόμη γιατί θέλησα νά προκαλέσω τό Στρατηγό. Ὅπωςδῆποτε, μόλις τά εἶπα αὐτά, ὅλοι φάνηκαν νά διστάζουν, γύριζαν στούς διπλανούς τους ψιθύριζαν, ρώταγαν τούς μεγαλύτερους αὐτοί λέγαν μᾶλλον, κοίταζαν ψηλά ἦταν μιὰ ἠλιόλουστη μέρα, σιγά-σιγά ἄρχισαν νά γυρίζουν πίσω, οἱ σειρῆνες σταμάτησαν, τά πυροσβεστικά κατέβασαν τίς σκάλες, ὅσοι ἦταν στό συρματοπλέγματα πῆγαν καί πήρανε τήν ἴδια θέση, τό τμήμα ἀνασυντάχτηκε ἔβγαλε τό ἴδιο πόδι, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀνέβηκε πάλι στούς ὤμους τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὁ περιπετερῶς ξανασήκωσε τά ρολά, ὁ σημαῖς ἔμπηξε πάλι γύρω στό κοφίνι τίς σημαῖες, ὁ κουλουρῶς ἄνοιξε τή σακούλα νάυλον καί γενικά ἡ παρέλαση ξανάρχισε ἀπό κεῖ ἀκριβῶς πού εἶχε σταματήσει.

Περάσανε τά πεζοπόρα τμήματα τῶν δημοκρατικῶν συλλόγων, οἱ ὀργανωμένοι οἱ ἀνοργάνωτοι, οἱ ὀρθόδοξοι οἱ ρεφορμιστές, οἱ ὀπαδοί οἱ ἀντίπαλοι οἱ ἀπόβλητοι καί ἄλ-

λοι. Περάσανε τά εὐαγή ἰδρύματα, οἱ ὑπάλληλοι μέ τούς μισθοὺς, οἱ ἐργάτες μέ τά βιβλιάρια, οἱ φιλήσυχου πολίτες. Ἔπειτα πέρασαν οἱ νέοι μέ τά μακριά μαλλιά καί τίς κιθάρες, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαδηλώσεων, κι οἱ κατασκευαστές βομβῶν. Ἔπειτα πέρασαν τά Δημοτικά σχολεῖα τά Γυμνάσια καί οἱ Ἀνώτερες Σχολές. Μπροστά τους πήγαιναν οἱ γιατροί μέ τίς ἄσπρες μπλοῦζες καί πίσω τούς οἱ νοσοκόμες μέ τίς σύριγγες. Ἀκολουθοῦσαν τά στέφανα, οἱ κηδεμόνες καί οἱ γονεῖς, οἱ συγγενεῖς καί οἱ φίλοι.

Τελευταῖα περάσανε τά νέου τύπου λεωφορεῖα τῶν 200 θέσεων.

Ἐτσι ἔκλεισε αὐτή ἡ φάση τῆς παρέλασης καί ἄρχισαν ἀμέσως οἱ προετοιμασίες γιά τήν καινούρια. Ἡ μουσική ἄλλαξε τίς φωτογραφίες στά ἀναλόγια, οἱ ἀστφυλάκες σκορπίστηκαν σ' ὅλη τή λεωφόρο καί μάζευαν τά μπουκάλια καί τά φορεῖα παῖρναν ἄπ' τά συρματοπλέγματα ὅσους εἶχαν πεθάνει –στή θέση τούς μπαῖναν ἀμέσως οἱ νέοι. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κατέβηκε ἀπό τούς ὄμους του Πρωθυπουργοῦ καί τόν συνεχάρη, ὁ Πρωθυπουργός ἀσπάστηκε τό χέρι του Ἀρχιεπίσκοπου, μετά πιάστηκαν ἀγκαζέ καί ξεκινήσανε μαζί γιά τούς παγετῶνες. Σέ λίγο θά γύριζαν πίσω μέ καινούρια πρόσωπα γιά νά σταθοῦν πάλι στήν ἴδια θέση. Βέβαια ἐγώ δέν μποροῦσα νά ξέρω αὐτά τά καινούρια πρόσωπα –ὅπως ἄλλωστε ποτέ μου δέ γνώρισα καί τά παλιά– καί συνεπῶς μέσα σ' αὐτό τόν κόσμον τῶν ἀλμάτων, κάθε ἐνδοιασμός κάθε ἐπιφύλαξη καί κάθε προκατάληψη

δέν ἔχει θέση. Ὅμως, ἡ ἰδέα τοῦ κάτω τώρα καί περίμενε ἄλλες τόσες χιλιάδες χρόνια –ὅταν ἐγώ πιά δέν θά ζω– μήπως καί βρέξει, μοῦ ἔφερε ἀναστάτωση. Ὅχι γιατί εἶμαι κατά τῆς ἀναμονῆς ἢ κατά του θαύματος –ἔστω κι ὅταν αὐτό εἶναι μιά ἐπιδεξιότητα ἢ ἔστω μιά τσαρλατανιά–, ἀλλά γιατί σίγουρα εἶμαι κατά τοῦ κοινοῦ, αὐτοῦ πού ἐνῶ τά γνωρίζει ὅλα πολύ καλά κάνει πώς δέν τά καταλαβαίνει. Κατέβηκα λοιπόν ἄπ' τήν ἐξέδρα καί ἄρχισα νά τρέχω νά τοὺς προλάβω– πίσω μου τρέχανε οἱ ἐπίσημοι ρωτώντας τί συμβαίνει. Τοὺς πέτυχα στήν ἄκρη τῆς πλατείας, ἐκεῖ πού ἄρχιζαν τά κράσπεδα τῶν παγετώνων, στάθηκα μπροστά καί τοὺς ἔκλεισα τό δρόμο. Οἱ ἐπίσημοι ἔκαναν κύκλο γύρω μας, πιά πίσω οἱ Διωκτες, ἔπειτα οἱ διωκόμενοι, ἔπειτα τά πλήθη χωρίς εἰδικότητα. Τότε, μέ μιά φωνή πού ἀντιβόησε ἐκκωφαντικά στοὺς παγετώνες, εἶπα:

– Τό φλυτζάνι μας, αὐτό πού πίναμε γάλα κάθε πρωί, πού τό ἔχετε κρύψει.

Ο Πρωθυπουργός γύρισε στόν Ἀρχιεπίσκοπο, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ ἔσφιξε τό χέρι, μέ κοίταξαν κι οἱ δύο ἔκκληστοι, μά ἐμεῖς εἶμαστε αἰρετοί, εἶπαν.

– Τό φλυτζάνι μας, φώναξε τό πλήθος κι ἔκανε ἓνα βῆμα μπροστά.

Ο Ἀρχιεπίσκοπος σφίχτηκε στό πλάι τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὁ Πρωθυπουργός τόν ἀγκάλιασε, γύρισαν πρὸς τό ὄρος –δέν εἶχε ἀκόμη ἀναδασωθεῖ–, γύρισαν στό πλήθος– δέν ὑπῆρχε κανεὶς φίλος οὔτε μέσα οὔτε ἔξω ἄπ' τήν αὐλή–

.ἔπεσαν στά γόνατα, δάκρυα ἄρχισαν νά κυλοῦν ἀπό τά μάτια τους, ἐμεῖς δέν ἤπιαμε ποτέ γάλα λέγαν. Τό πλῆθος τοὺς κοίταζε περίμενε, αὐτοῖ σκούπισαν τά μάτια περίμεναν, δέν ἀκουγόταν οὔτε ἀναπνοή. Πέρασαν μερικά δευτερόλεπτα ἀναμάρτητα, ἔπειτα κι ἄλλα, τά δευτερόλεπτα γίναν λεπτά, ὅλοι ἦταν ἀκίνητοι, ἡ θερμοκρασία ἔπεφτε, ὁ σφυγμός ἄρχισε νά βραδυπορεῖ τό αἷμα νά παγώνει, ἡ σελίδα πού εἶχε μείνει μισογραμμμένη ράγιζε διαγώνια σάν γυαλί. Ὁ χρόνος δέν εἶχε πιά κάλυψη.

Τότε ἐγώ πού πιά κατάλαβα πώς ὅλα ἦταν σύμφωνα σ' αὐτή τήν ἱστορία καί πώς ὅσο κι ἂν βασανίζομαι δέν πρόκειται ποτέ νά βρῶ ἓνα λάθος μιά παραφωνία ἢ ἓνα κενό, κλώτσησα τό σκαμνί. Τό πλῆθος ἀμέσως ὄρμησε μέ ἀλλαγμούς τοὺς ἄρπαξε τοὺς σήκωσε ψηλά –ἓνας ἐδῶ ἓνας ἐκεῖ– κι ἄρχισε νά τοὺς διαλαλεῖ. Ὅσοι ἦταν μπροστά ἀγόραζαν. Ὅσοι ἦταν πίσω ρωτοῦσαν γιά τήν τιμή.

Τό δικαστήριο συγκαλέστηκε ἀμέσως ἐπί τόπου. Οἱ δικαστές πού ἦταν ὅλοι συγγενεῖς. Οἱ ἔνορκοι πού κάθησαν μαζί σέ μιά καρέκλα ὁ ἓνας πάνω στόν ἄλλο, στρωματογραφικά, σύμφωνα μέ τοὺς αἰῶνες. Οἱ μάρτυρες –αὐτόπτες– ζωντανοί καί νεκροί. Ἡ αὐτοάμυνα, ἡ αὐτοσιτία, ἡ αὐτολίπανση, τό γονίδιο.

Ἡ ἀπόφαση βγήκε ὁμόφωνη. Ὁ Πρωθυπουργός καί ὁ Ἄρχιεπίσκοπος βρέθηκαν ἔνοχοι, χρονολογήθηκαν καί δόθη-

καν στό πληθος. Τό πληθος τούς ἔγραψε στήν ἀτζέντα τοῦ
κι ἔπειτα μέ τιμές καί δόξεις τούς συνόδεψε στούς κατά-
σκευαστές προτομῶν κι ἀπό κεῖ στό χαντάκι. Τίς θέσεις
τούς πῆραν –μετά ἀπό καθολική ψηφοφορία– ἄλλοι. Κατό-
πιν τό πληθος ξαναγύρισε στά συρματοπλέγματα οἱ ἀνα-
κριτές στίς σκηνές οἱ ἐπίσημοι στίς ἐξέδρες.

Ἡ παρέλαση συνεχίστηκε –χωρίς καταπραϋντικό.

Πάνω σ' ένα τέτοιο βάθρο είδα τόν Ρέζα, τόν μαῦρο μου ἐργάτη ἅπ' τὰ Ἐκβάτανα.

– Ρέζα, τοῦ φώναξα, ἐσύ πού μέ συντρόφευες καί ρίχναμε τούς κλήρους καί βγάζαμε ἀνάμεσα μας τούς ἐχθρούς καί τούς βάζαμε ἀπέναντι καί τούς σκοτώναμε καί τούς θάβαμε –καθένας καί μιὰ λέξη.

Ο Ρέζα ἦταν ἓνα περιτύλιγμα καθισμένο ἀνακούρκουδα. Δίπλα τό τσαγιερό του σκουριασμένο καί δίπλα ὁ Δαρεῖος νεκρός.

– Κι ἔπειτα παίρναμε τό χῶμα, τό ἀναποδογυρίζαμε, τό ψάχναμε, κι ἀφοῦ δέ βρίσκαμε πιά τίποτα τό στρώναμε καί τό πατούσαμε μέ τούς ὀδοστρωτήρες μας γιά νά περάσει πάνω του τό X-17, πού οὔτε κι αὐτό ἦρθε. Θυμᾶσαι ἐκεῖ στό τέλος τοῦ διαδρόμου, μπροστά στό τελευταῖο χῶμα, πού κοιταχτήκαμε καί σκύψαμε γρήγορα νά μή μᾶς δοῦν καί πήραμε μιὰ χούφτα καί τήν κρύψαμε στόν κόρφο μας.

Ο Ρέζα ἦταν ἀκίνητος. Τά χέρια του ἀνάμεσα στά διπλωμένα πόδια τό κεφάλι κατεβασμένο τά μάτια κλειστά.

– Ἔλα, τοῦ λέω, σήκω τώρα, ὅλα ἀνακαλύφθηκαν, ὅλα ξεκαθάρισαν πιά, μιὰ δομή Ρέζα, τί λέξεις καί τί χῶμα αὐτό ἦταν τό λάθος μας ὅλα αὐτά τά χρόνια, μιὰ δομή εἴμαστε Ρέζα δέν τόμαθες, μιὰ δομή πού λειτουργεῖ μόνο μέ δυό σημεῖα δυό σήματα, μιὰ θέση καί μιὰ ἄρση, ἢ μιὰ κατάφαση καί μιὰ ἄρνηση. Ἔλα λοιπόν, ἔλα νά περπατήσουμε πάλι μαζί, νά βάλεις ἐσύ τό μαῦρο σου δέρμα ἐγώ τό ἄσπρο

μοῦ δέρμα, ἢ ἐσύ τό κούνημα του κεφαλιοῦ πρὸς τὰ κάτω ἐγὼ τό κούνημα του κεφαλιοῦ πρὸς τὰ πάνω, μήπως καί ταχτοποιηθοῦμε καλύτερα στήν ὑπόλοιπη αἰωνιότητα. Ὁ Ρέζα σήκωσε ἀργά τό κεφάλι του ἄνοιξε τὰ βλέφαρα καί μέ κοίταξε. Τά μάτια τοῦ ἦτανε ἀπό ἄμμο.

– Ἔ, φίλε, μοῦ φάναξαν λίγο πιά κάτω. Γύρισα. Ὁ καλοντυμένος κύριος πού στεκότανε ἀκίνητος πάνω στό βᾶθρο του μοῦ ἔκλεισε τό μάτι.

Πίσω ἅπ' τά συρματοπλέγματα, στίς ὄχθες τοῦ Ἴλισοῦ, κάτω ἅπ' τίς σκιές τῶν δέντρων, οἱ συζητήσεις ἔδιναν κι ἔπαιρναν. Καθένας μέ τή σειρά τοῦ σηκωνόταν ἀνέβαινε στήν ἔδρα πατοῦσε τό κουμπί τοῦ χρονόμετρου κι ἄρχιζε νά μιᾷ. Ἄπταιστα. Ὅταν τέλειωνε ὁ χρόνος, σταματοῦσε, ἔλεγε εὐχαριστῶ πολύ καί γύριζε στή θέση του. Στήν ἔδρα ἀνέβαινε ἄλλος. Στό τέλος κάθε γενιᾶς βγαῖναν τ' ἀποτελέσματα. Ὅσοι εἶχαν κερδίσει μαζεύονταν, ὁ Πρόεδρος τούς ἔδινε συγχαρητήρια καί τούς περνοῦσε στό λαιμό τό κάδρο. Μπροστά τους συνωστίζονταν τά μικρόφωνα ἀναβοσβύναν τά φλας. Αὐτοί λέγαν ξυπνάω στίς ἐφτά, ἔχω ἐπιρραστεῖ ἅπ' τόν Ὅμηρο, ὄχι δέν κάνω δίαιτα, σκέπτομαι τόσες ὥρες τήν ἡμέρα, κοιμᾶμαι νωρίς, ὄχι δέν βάζω κρέμες, γεννήθηκα ὀρφανός, μέ ἐμπνέει τό χωριό μου πού εἶναι λιμνοθάλασσα, ἡ ἀσήμαντη σημαντική, ἡ ἀλλοτρίωση, τό εἶναι. Μετά πήγαιναν στό συρματοπλέγμα καί βλέπαν λίγη παρέλαση. Τό βράδυ σπίτι τους ὑπέγραφαν τά συμφωνητικά. Τήν ἄλλη μέρα τρέχαν νά στριμωχτοῦν στή σκευοφόρο τῆς Ἱστορίας.

Τό πρῶτο χαράκωμα ἦταν γιά τά νήπια. Μ' ἄφησε στό φυλάκιο καί πῆγε μέσα νά σφραγίσει τά χαρτιά.

Μπροστά μου πέρασαν οἱ μεταφορικές ταινίες πρὸς τή μιὰ κατεύθυνση καί τήν ἄλλη. Ἄνθρωποι μεροκαματιάρηδες καθισμένοι σέ σκαμινιά δίπλα-δίπλα, ἔκοβαν τοὺς ὀμφάλιους λώρους. Τώρα πιά ἦσαν ἀδιάφοροι. Δέν προσπαθοῦσαν νά κρύψουν τίποτα. Πληρώνονταν μέ τό κομμάτι.

Τά νήπια μπουσούλαγαν πάνω σέ σιδερένιες σχάρες. Οἱ νοσοκόμες σταμάταγαν τραβοῦσαν ἔξω τίς σχάρες, τά σήκωναν ἀπό τό πόδι, ἔγραφαν τόν ἀριθμό πού ἦταν τυπωμένος στό πέλμα τους, μετά τοὺς ἄνοιγαν τό στόμα κι ἔβαζαν μέσα μιὰ κάψουλα μητρικό γάλα. Πίσω ἐρχόντουσαν αὐτοὶ πού τά ξεχώριζαν. Ἀπό δῶ τά καλά ἀπό κεῖ τά σκάρτα. Τά σκάρτα ἔμπαιναν σέ ἄλλα καφάσια. Τά σκάρτα πήγαιναν πίσω γιά παρατήρηση. Ἀνάλογα διόρθωναν τή θερμοκρασία καί τή σύνθεση.

Εψαξα μήπως βρῶ τό δικό μου. Ἦψαξα ἀνάμεσα στά καλά, ἀφοῦ πρὶν τό καταθέσω γιά νά ἐξασφαλίσω τό ἐπίδομα –του εἴδους– τό δάγκωσα ἅπ' ὅλες τίς μεριές καί τό κουδούνισα στό μάρμαρο. Δέν ἦταν δυνατόν νά τόβαλαν στά σκάρτα ἐπειδὴ ἀμέσως σηκώθηκε καί μᾶς ἔκλεισε τήν πόρτα. Ἦ ἐπειδὴ κοιμότανε ἀνάμεσα στό στρῶμα καί τό σομιέ. Ἦ ἐπειδὴ εἶχε δύο κεφάλια καί τρία πόδια –ἓνα τόσο ὠραῖο μωρό.

Ενα νήπιο τό εἶχανε παραπόδα

Ενα νήπιο κοίταζε ἄπ' τό ράφι
Ενα νήπιο μοῦ ροκάνιζε τή σόλα
Η νοσοκόμα ἔτρεξε κι ἔριξε πάνω στό κεφάλι μου ἕνα
πανί.

Τό δεύτερο χαράκωμα ἦταν τοῦ Δημοτικοῦ. Τά παιδιά καθόντουσαν στά θρανία ἢ δασκάλα στήν ἔδρα. Δεξιά καί ἀριστερά στήν πόρτα στεκόντουσαν δύο φύλακες μέ τά χέρια σταυρωμένα. Ἕνα παιδί ὄρθιο διάβαζε τήν ἐκθεσή του.

Η Πρωτοχρονιά. Περάσαμε μιά πολύ ὠραία Πρωτοχρονιά. Φάγαμε παίξαμε κοιμηθήκαμε, Τό τζάκι ἔκαιγε συνεχῶς. Ὁ καπνός ἔβγαине ἄπ' τήν καπνοδόχο μας καί ἔμπαινε στήν καπνοδόχο τοῦ διπλανοῦ σπιτιοῦ. Τό πρωί βγήκαν δύο ἥλιοι. Ἕνας μικρός καί ἕνας μεγάλος. Ὁ μεγάλος ἥλιος ἦταν πίσω ἄπ' τόν μικρό ἥλιο καί τόν ἔσπρωχνε. Ὁ μικρός ἥλιος προσπαθοῦσε νά ξεφύγει. Μετά ἦρθαν συνέχεια καί τούς σκέπασαν καί δέν ξέρω τί ἔγινε.

Ξύπνησα πολύ νωρίς νά δῶ τί μοῦ ἔφερε ὁ Ἅγιος Βασίλης. Ὅπως μοῦ εἶπαν ὁ Ἅγιος Βασίλης εἶναι ὁ γιατρός. Τό βρήκα στά πόδια τοῦ κρεβατιοῦ ἕνα μεγάλο κουτί τυλιγμένο μέ χαρτί κόκκινο. Τό πῆρα τράβηξε τούς σύρτες τῆς πόρτας μοῦ καί ἔτρεξα στό δωμάτιο τοῦ μπαμπά καί τῆς μαμᾶς. Κοιμόντουσαν. Τούς σκούνηξα. Σηκώθηκαν μέ δυσκολία κι ἀνακάθησαν στό κρεβάτι. Τό πρόσωπο τούς ἦταν μισό. Τό ἄλλο μισό πού ἀκουμποῦσε στό μαξιλάρι ἦταν μιά πλη-

γή φαγωμένη. Τούς ἔδειξα τό κουτί. Μοῦ εἶπαν χρόνια πολλά καί μέ φίλησαν στό μάγουλο μέ τό μισό τούς στόμα. Γύρισα στό δωμάτιό μου κι ἔβαλα τό κουτί στήν ντουλάπα μαζί μέ τά ἄλλα κουτιά. Ἦρθε ὁ Νίκος. Ὁ Νίκος εἶναι καλό παιδί. Εἶπε ἔφερα τά καινούρια μου παιχνίδια. Μπήκαμε λοιπόν κάτω ἅπ' τό τραπέζι. Ὁ μπαμπάς κι ἡ μαμά εἶπαν μά αὐτά εἶναι σπασμένα. Ὁ μπαμπάς κι ἡ μαμά δέν ξέρουν νά παίζουν. Τούς εἶπαμε τότε πηγαίνετε νά παίξετε ἄλλοῦ. Βγήκαν ἅπ' τό τραπέζι καί πῆγαν νά παίξουν ἄλλοῦ. Ἄλλά δέ βρῆκαν καλό μέρος. Κάθησαν λοιπόν στή γωνιά κι ἄρχισαν νά κλαῖνε. Μᾶς παρακαλοῦσαν ἀλλά ἐμεῖς δέν τούς θέλαμε πιά.

Ὁ Νίκος κρατοῦσε τό βάτραχο ἐγώ τοῦ τρυποῦσα τήν κοιλιά. Ὁ βάτραχος γελοῦσε. Μή εἶπε ἡ μαμά. Ὁ Νίκος τοῦ ἔβγαλε τό ἓνα πόδι. Ὁ βάτραχος γελοῦσε. Ἡ μαμά τότε πε-τάχτηκε. Ὁ βάτραχος ἄρχισε νά κλαῖει. Ἡ μαμά ἦρθε κοντά μας πῆρε τό βάτραχο καί τόν ἔφαγε.

Χτύπησε τό κουδούνι. Τρέξαμε μέ τόν Νίκο ν' ἀνοίξουμε. Ἦταν ὁ ταχυδρόμος μέ τά τέσσερα χέρια. Ὁ μπαμπάς κι ἡ μαμά ὄρμησαν τόν ἔσπρωξαν ἔξω καί κλείδωσαν τήν πόρτα. Τό μεσημέρι καθήσαμε νά φᾶμε ὅλοι μαζί. Ἐγώ δέν ἠθέλα. Μοῦ εἶπαν ὄχι σήμερα δέν εἶναι σάν τίς ἄλλες μέρες εἶναι γιορτή. Καί μέ κάθισαν ἀνάμεσά τους. Ὅμως μέ τήν πρώτη πηρουιά ἄρχισαν πάλι νά κάνουν ἐμετό. Ἡ μαμά μάζεψε τό λερωμένο τραπεζομάντηλο καί μούβαλε νά φάω στό δωμάτιό μου ὅπως κάθε φορά.

Ηρθε ή θεία. Είπε χρόνια πολλά πώς είναι τό παιδί. Ποιό παιδί είπε ή μαμά, δέν ύπάρχει κανένα παιδί. Τότε έγώ βγαίνω καί παρουσιάζομαι. Άχ ένα παιδί άρχισε νά ούρλιαζει ή μαμά, τρέξτε ένα παιδί. Γειά σου Τζών είπε ή θεία, τί κάνεις Τζών, κάθησε Τζών, νά σου συστήσω τή μαμά. Ή μαμά μέ πήρε στά πόδια τής μέ κούναγε μέ χάιδευε κι έκλαιγε πολύ.

Ηρθαν πολλοί κύριοι. Είχαν καρφωμένη στήν πλάτη τούς μά σανίδα, άπ' τά παπούτσια μέχρι τό κεφάλι. Πήγαν όλοι στό σαλόνι. Κάθε τόσο άνοιγε ή έξώπορτα έμπαιναν τέσσερις ντυμένοι στά μαύρα πήγαιναν στό σαλόνι κι έβγαίναν κουβαλώντας κάποιον πάνω στή σανίδα του. Τρέχαμε κι έμείς πίσω τους μέ τ' αυτοκινητάκια.

Τό άπόγευμα άρχισε νά χιονίζει. Τό χιόνι τά σκέπασε όλα. Καί τό σπίτι τοῦ σκύλου. Ό σκύλος κοιμήθηκε στό κρεβάτι τοῦ μπαμπά κι ό μπαμπάς στό κρεβάτι τοῦ σκύλου.

– Επί τέλους, φώναξε κάποιος από τήν αίθουσα, μάς άκοῦν καί παιδιά. Ό όμιλητής σταμάτησε τό διάβασμα, σήκωσε τό κεφάλι του, μά έγώ δέ λέω για παιδιά, είπε.

– Βεβαίως λέτε, φώναξε ένας άλλος, κι είχαμε συμφωνήσει ν' άφήσουμε τά παιδιά κατά μέρος.

– Μέ συγχωρείτε, είπε ό όμιλητής καί γύρισε σελίδα.

– Καθίστε, μοῦ εἶπαν οἱ ἀνακριτές. Κάθισα.

– Λοιπὸν ξέρετε

– Σας παρακαλῶ

– Δηλαδή ὅταν

– Μά δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία

Μπῆκε ἕνας ἔσκυψε καί τούς ψιθύρισε. Οἱ ἀνακριτές κοίταξαν τά ρολόγια τους

– Νά πεισθεῖ. Καί γύρισαν σ' ἐμένα.

– Λοιπὸν κύριε, μοῦ εἶπαν, δέν μπορεῖτε νά φανταστεῖτε τί τραβάμε. Ὅλοι τήν ἴδια ἱστορία. Δένουν ἕνα μαντήλι στά μάτια τους δένουν καί τά χέρια πίσω κι ἀρχίζουν νά φωνάζουν γιά τό ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα. Μά πρὸς θεοῦ, τούς λέμε, πῶς ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα, ποῦ βρισκόμαστε τώρα, ἐδῶ ὑπάρχει λογική ἀνθρώπινα δικαιώματα Σύνταγμα. Ἐδῶ εἴμαστε ὅλοι κύτταρα τοῦ ἴδιου ὀργανισμοῦ, ἄσχετο ἂν κύτταρα ἐγκεφάλου ἢ κύτταρα νυχιῶν –αὐτό εἶναι ἀναπόφευκτο. Ἐλάτε, τούς λέμε, νά τό συζητήσουμε καί ἢ σᾶς πείσαμε ὅποτε δέν ὑπάρχει θέμα, ἢ μᾶς πείσατε ὅποτε ἔρχεστε ἐσεῖς καί κάνετε τίς σχετικές ἀλλαγές. Ἀλλιῶς τί νόημα ἔχει νά στέλνουμε τώρα ἀνθρώπους ἔξω στό κρύο – ν' ἀρπάζουνε καί καμιά πούντα– γιά νά σας στήσουνε στόν τοῖχο νά σας πυροβολήσουνε κι ἔπειτα, νά σηκωθεῖτε νά πᾶτε σπίτι.

– Ἔχετε δίκιο, εἶπα.

Κάποιος ἄλλος ἦρθε καί τούς ψιθύρισε.

– Νά περάσει εἶπαν οἱ ἀνακριτές.

Μπήκε ἓνας μέ δορά, χοροπήδησε, μᾶς γρύλλισε, ἔπειτα τράβηξε ἓνα πέτρινο πέλεκυ καί μᾶς ἔσπασε τά κεφάλια.

–Γρήγορα, εἶπε ὁ ἓνας κι ἔκλεισε τήν πόρτα του ὑπόγειου γύρισε τό κλειδί κι ἔβαλε τήν ἀμπάρα. Οἱ ἄλλοι τρεῖς φέρανε τό τετράξυλο στή μέση τοῦ δωματίου καί τό ἄφησαν κάτω στά πλακάκια. Ἐπειτα μαζεύτηκαν ὅλοι γύρω του, γονάτισαν. Ὁ ἓνας ἔσερνε πάνω τοῦ ἐλαφρά τά δάχτυλα, ὁ ἄλλος εἶχε ἀκουμπήσει τό αὐτί του, ὁ ἄλλος ἔγλυφε, ὁ ἄλλος προσπαθοῦσε νά δαγκῶσει.

Τό δωμάτιο ἦταν μακρόστενο, ἄδειο, οἱ τοῖχοι μέ πλακάκια, τό ταβάνι χαμηλό, στή μέση τοῦ ταβανιοῦ ἀναβε ἓνας γλόμπος. Αὐτοί στέκονταν ὄρθιοι γύρω ἄπ' τό τετράξυλο μέ τά χέρια κρεμασμένα.

–Γρήγορα, εἶπε ὁ ἓνας κι ἀμέσως ἔπесαν ὅλοι στά γόνατα, ἔστησαν ἓνα ξύλο ὄρθιο στή μιά γωνιά τοῦ τετράξυλου, τό κάρφωσαν, τό τύλιξαν μέ πανιά ἔδεσαν τά πανιά μέ σπάγγο κόλλησαν πάνω τοῦ χαρτιά, ἓνας ἄρχισε νά βάφει, ὁ ἄλλος ἄλλαζε τό χρῶμα, ὁ τρίτος τραβοῦσε νά ξεκολλήσει ἓνα χαρτί νά τό βάλει ἀλλιῶς, ὁ τέταρτος ἔσπρωχνε νά περάσει κάτω ἄπ' τά πανιά μιά χάρτινη μπάλα, χέρια ἀνάμεσα ἀπό πόδια τεντώνονταν, σώματα ἀναποδογύριζαν νά ἔρθουν πάνω, οἱ κόλλες καί τά χρώματα εἶχαν χυθεῖ στό πάτωμα,

χαρτιά πανιά σπάγγοι και άνθρωποι είχαν γίνει ένα κουβάρι, κοφτερές λεπίδες υψώθηκαν απ' τó κουβάρι και ξαναχάθηκαν μέσα του πολλές φορές, ένα ματωμένο χέρι κινήθηκε τρέμοντας να κρεμάσει μιά χάντρα, ένα σκισμένο μάγουλο πού ήταν δίπλα ακούμπησε, ένα θολό βλέμμα γύρισε άργά, τó κουβάρι συσπάστηκε ακόμη δυό φορές έπειτα έμεινε ακίνητο.

Τó δωμάτιο ήταν μικρό μόλις πού χώραγε. Αυτοί ήταν καθισμένοι κάτω, στη μέση του τετράζυλου, πλάτη με πλάτη. Στο ταβάνι πότε ακούγεται να χτυπάει ένας κασμάς πότε σέρνεται ένα φτυάρι. Έπειτα τó ταβάνι ανασηκώνεται. Έντάξει; λέει απ' έξω μιά φωνή. Έντάξει, άπαντα μιά άλλη. Ένα χέρι κρεμιέται μαζεύει τά κόκαλα και τά βγάζει έξω. Έπειτα, περασμένο σ' ένα σκοινί, αρχίζει να χαμηλώνει σιγά σιγά ένα λουστραρισμένο κασόνι.

Ξαφνικά ἡ μεγάλη δίφυλλη πόρτα στό βάθος τῆς αἴθουσας ἀνοιξε διάπλατα κι ὁ Στρατηγός μῆκε. Ἄμέσως ὅλοι οἱ συνέδροι πού καθόντουσαν γύρω ἄπ' τό μακρύ τραπέζι πετάχτηκαν ὄρθιοι καί στάθηκαν προσοχή. Ὁ Στρατηγός ἔκανε δυό μεγάλα βήματα, σταμάτησε κι ἔριξε μιά ἐξεταστική ματιά γύρω στήν αἴθουσα. Ἦταν αὐτή. Πλάτος τόσα ἀνά-σκελα σώματα, μῆκος δυό φορές τόσα, τρεῖς σειρές μεγάλα παράθυρα σέ ὅλους τούς προσανατολισμούς, ἄμβωνες ἀπό μάρμαρο Δομβραίνης, ἐδώλια ἀπό ξύλο κιττίμ, θέσεις γιά τόν τύπο, θέσεις γιά τόν κλῆρο, θέσεις γιά τό λαό, κτλ. Ὁ Στρατηγός κοίταξε ἔπειτα τούς συνέδρους ἕναν ἕνα στά μάτια. Πράγματι ἦταν αὐτοί. Ὅπως τούς εἶχε ἐπιλέξει καί τούς εἶχε βγάλει ἄπ' τήν ἀφάνεια καί τούς ἔστειλε στά πέρατα τῆς οἰκουμένης καί δεινοπάθησαν καί μαρτύρησαν ὁμως νίκησαν μέ τά μεγάλα τούς μουσकुλα τούς σκληρούς οἰσοφάγους καί τά διδακτορικά διπλώματα. Ο Στρατηγός θυμήθηκε τά παιδικά του χρόνια τότε πού ἦταν Στρατηγός. Θυμήθηκε τό διπλανό οἰκόπεδο πού ἐπαιξε βώλους, τό ἄλμα εἰς μῆκος καί εἰς πλάτος πού ἐρχότανε πάντα πρῶτος, τά ἱερά σχολεῖα πού σπούδασε –γιατί βέβαια ὅλα αὐτά πού γράφουν οἱ ἀπόκρυφες φυλλάδες, ὅτι τάχα ὁ Στρατηγός ὡς νέος ἔβασκε γίδια στήν Ἀλόννησο ἢ ἔπλενε πιάτα στήν Ἀμερική ἢ ἔκανε στό Παρίσι τό μανεκέν γιά σῶβρακα, εἶναι ἀσύστολα ψεῦδη–, τίς πόλεις Γαβαά καί Θαμναθά καί Ναγκασά καί τόσες ἄλλες πού συνέτισε, κι ἔπειτα ὅταν πιά βαρέθηκε τούς κλέφτες κι ἀ-

στινόμους, τίς κορυφές πού ἀνεβοκατέβηκε δοκιμάζοντας μέ μιά τσακμακόπετρα τούς βάτους, τούς ἄρτους πού δυστυχῶς δέν ἔφτασαν, τό θάνατό του πού ἀτύχησε τήν τρίτη μέρα κι ἔτσι ἀναγκάστηκε νά τόν ἐπαναλάβει –ἐτούτη τή φορά ὀριστικό ἀπό ἡμιπληγία– καί ἄλλα πολλά.

Ο Στρατηγός τά θυμήθηκε ὅλα αὐτά –ἦ τ' ἀναπόλησε ἢ τά ἀναλογίστηκε ἢ ὀτιδήποτε ἄλλο πού τό ξέρουν καί θά μᾶς τό ποῦν ἄλλοι–, καί συγκινήθηκε –κι αὐτό τό ξέρουν καί θά μᾶς τό ποῦν ἄλλοι. Μακρὺς ὁ δρόμος μεγάλη ἢ προσπάθεια, ὅμως καί θαυμαστό τό ἀποτέλεσμα. Γιατί ἄς πάρουμε, νά ποῦμε, αὐτούς πού ἔχουν τώρα σκαρφαλώσει ἄπ' ἔξω στά παράθυρα κι ἔχουνε φράξει μέ τά πρόσωπα τά τζάμια, τό ἓνα πρόσωπο πάνω στό ἄλλο πατηκωμένα σάν σέ κονσέρβα. Τί ἦταν λοιπόν αὐτοί; Ἄναρχοι, ἀσυνειδῶ, θηρία ἀνήμερα πού τρῶγαν τόνα τ' ἄλλο. Μέχρι πού τούς παράλαβε ὁ Στρατηγός καί τούς ἔστησε ὄρθιους καί τούς καλλώπισε καί τούς μόρφωσε καί τούς γκρουπάρισε πρῶτα σέ μικρές ὁμάδες ἔπειτα σέ μεγαλύτερες καί τελικά σέ μία μέ τό ἴδιο ροῦχο τόν ἴδιο μισθό τίς ἴδιες βιταμίνες καί τόν ἴδιο παράδεισο. Κι ἄς πάρουμε κι αὐτούς πού στέκονται τώρα προσοχή γύρω ἄπ' τό τραπέζι μέ ἀνοιχτούς μπροστά τους τούς ἐπιτελικούς χάρτες τῶν συνοικιῶν καί περιμένουνε τόν Στρατηγό ν' ἀποφασίσει. Τί εἶναι αὐτοί; Σχήματα καί προτάσεις τοῦ Στρατηγοῦ, κατηγορίες καί συνδετικά στοιχεῖα, πού φύτεψε στή σκέψη μᾶς γιά νά τή διατηρήσει. Κι ἐπειδὴ αὐτή δέν μποροῦσε νά διατηρηθεῖ εὐκολα, ἐνῶ

στήν ἀρχή τούς εἶχε δέκα μετά τούς αὖξησησε σέ δώδεκα κι ἴσως ἀργότερα νά τούς αὖξήσει κι ἄλλο. Κι ὅλοι ντερέκια μέχρι κει πάνω, ἐπιλεγμένοι βασιανιστές, μέ μιὰ ἐντολή ὁ καθένας πύρινη, πού τήν ἀποτυπώνει πάνω μας ἀμέσως μόλις γεννηθοῦμε –ἦ καί πρίν– γιά νά μή μᾶς χάσει. Τί ἦταν λοιπόν κι οἱ μέν κι οἱ δέ κι οἱ ὅποιοι ἄλλοι, κι ἡ αἰθουσα μέ το μάρμαρο Δομβραίνης καί τό ξύλο κιττίμ, κι οἱ ἐπιτελικοί χάρτες τῶν συνοικιῶν καί οἱ συνοικίες καί τά προβλήματα τους; Ὅλα ἐκτοπλάσματα τοῦ Στρατηγοῦ. Γιατί οὐσιαστικά μόνο ὁ Στρατηγός ὑπάρχει. Τώρα βέβαια θά μπορούσε νά ρωτήσει κανεῖς: Καλά, ἀφοῦ ἡ ὁ Στρατηγός ἡ τό Τίποτα, γιατί νά ὑπάρχει ὁ Στρατηγός καί ὄχι τό Τίποτα; Μιά τέτοια ἐρώτηση –καί ὄχι οἱ ἀστεῖες παραλλαγές τῆς ὅπως π.χ. ζεῖ ὁ Στρατηγός Ἀλέξανδρος, ἢ τί προηγεῖται τά γένια τοῦ Στρατηγοῦ ἢ τά μουστάκια του Στρατηγοῦ–, μιὰ τέτοια λοιπόν ἐρώτηση δείχνει πῶς εἶναι οὐσιαστική. Γιατί μετά ἅπ' αὐτή, τά διάφορα ἀναρχικά συνθήματα, ὅπως π.χ. Ὁ Στρατηγός στό στρατῶνα ἢ Στρατηγέ πήγαινε σίτι σου, ἀκολουθοῦν ἀναπόφευκτα. Ὅμως γιά μᾶς πού πολεμᾶμε σ' ὄλη μᾶς τή ζωή τόν Στρατηγό, κι ἔτσι τόν ξέρουμε πολύ καλά, μιὰ τέτοια ἐρώτηση δέν ἔχει ἀξία. Γιατί γίνεται μέ τίς πλάτες τοῦ Στρατηγοῦ. Καί γιατί κάθε τέτοια ἐρώτηση καί κάθε ἀπάντηση σέ τέτοια ἐρώτηση δέν κάνει τίποτα ἄλλο παρά νά παχαίνει τόν Στρατηγό. Ὅσο γιά τόν ἴδιο τόν Στρατηγό, ἂν τήν ἀκουγε θά ἔσκαγε στά γέλια. Κι αὐτός καί τό Τίποτα.

Λοιπόν ὁ Στρατηγός, ἀφοῦ ἔριξε μιά τελευταία ματιά γύρω στήν αἶθουσα, προχώρησε ἀκάθεκτος στό βελούδινο διάδρομο, δρασκελώνοντας τούς τυφλούς καί τούς παράλυτους πού ἦταν ξαπλωμένοι πάνω τοῦ κι ἄπλωναν ἱκετευτικά τά χέρια. Ὁ δυνατός ἀέρας τοῦ πίζεε τά πάνινα μάγουλα κι ἔπαιρνε πίσω τά μακριά τοῦ μαλλιά –τό στεφάνι ἀπό κισσό καί τό πηλήκιο πού τό σκέπαζε χοροπήδαγαν. Στό γυμνό του στήθος τό χαρτί βούλιαζε ἀνάμεσα στίς μπανέλες τῶν πλευρῶν, τά παράσημα πηγαινόρχονταν, –κάθε παράσημο καί μιά ὁμοταξία ἢ τάξη ἢ οἰκογένεια–, τά κρανία τῶν ἐχθρῶν πού χρησιμοποιοῦσε γιά κούπες τά θυμιατήρια τά σπαθιά καί τά περίστροφα πού κρέμονταν ἄπ' τό σκοινί τῆς μέσης του χτύπαγαν τόνα τ' ἄλλο, γύρω ἀπό τά πόδια τοῦ ὁ χιτῶνας καί ἡ τήβεννος πού ἦταν πάνω ἀνέμιζαν, πότε φαινόταν τό σανδάλι του ἐνός ξύλινου ποδιοῦ, πότε τό σκαρπίνι του ἄλλου. Ἡ αἶθουσα ἀντιβοοῦσε ἀπό συνθήματα καί ζητωκραυγές, οἱ μουσικές παίζανε θούρια ἐμβατήρια καί Ἐθνικούς Ὕμνους, οἱ χορωδίες ψέλναν δοξαστικά, φωνές ἀνάμεσα διάβαζαν ἔργα τοῦ Στρατηγοῦ ὅπως πολεμικά διαγγέλματα ἀνακοινώσεις διατριβῶν καί στίχους ποιημάτων. Ἄπ' τό ταβάνι, ἓνα τεράστιο λαδωτήρι ἔσταζε κάθε τόσο μιά σταγόνα.

Ὁ Στρατηγός ἔφτασε στήν κεφαλή τοῦ τραπεζιοῦ καί σταμάτησε. Μόνο τό ἓνα αὐτί του εἶχε λίγο παραμορφωθεῖ, κάτι γρατζουνίσματα στή μογιά καί μιά ραφή τοῦ χαρτονοῦ πού εἶχε ἀνοίξει. Κατά τ' ἄλλα ἦταν πάλι σῶος.

Ο Στρατηγός ἔκανε ἓνα νεῦμα κι ἀμέσως ὅλα τὰ μεγάφωνα βουβάθηκαν. Κάποιος τράβηξε τὰ καλώδια ἅπ' τὸ πάτωμα ἀθόρυβα. Οἱ τυφλοὶ καὶ οἱ παράλυτοι μάζεψαν τὶς κουβέρτες τους καὶ βγῆκαν ἅπ' τὴν αἴθουσα στὶς μύτες τῶν ποδιῶν. Ὁ τελευταῖος ἔκλεισε πίσω του τὴν πόρτα σιγά-σιγά κι ἔβαλε τὴν ταμπέλα "Κατελιημμένο". Δεξιά κι ἀριστερά στὴν πόρτα ἦρθαν καὶ στάθηκαν προσοχὴ δυὸ ἔνοπλοι Φιλισταῖοι.

Δέν ἀκουγόταν τίποτα. Οἱ σύνεδροι ἐξακολουθοῦσαν νὰ στέκονται ἀκίνητοι. Στὰ τζάμια τὰ πρόσωπα κολλημένα μὲ κομμένη ἀνάσα καὶ τὰ μάτια διάπλατα θαύμαζαν τὸν Στρατηγὸ. Βέβαια πορτραῖτα τοῦ Στρατηγοῦ μπορούσε κανεὶς νὰ δεῖ παντοῦ καὶ μάλιστα σέ ὅλες τὶς δυνατές ἐκδοχές: Ἀπὸ νεφέλη μέχρι ἠλεκτρόνια σέ ἀραιὸ σχηματισμό, κι ἀπὸ κεφάλια μέχρι ὀλόσωμα –κάθε ἡλικίας πόζας καὶ ρούχου–, ἄλλα πορτραῖτα τελείως λευκά, ἄλλα μόνο κορνίζες ἄδειες, ὅλα πάντως μὲ μιὰ σχισμὴ στό κάτω μέρος γιὰ τὴν ψῆφο ἢ τὸν ὀβολό. Ὅμως ἔτσι τὸν ἴδιο τὸ Στρατηγὸ κατὰ πρόσωπο κανεὶς δέν εἶχε ἀξιωθεῖ νὰ ἀντικρύσει. Ὁ Στρατηγὸς ἔκανε ἓνα δεῦτερο νεῦμα κι οἱ σύνεδροι κάθισαν στὶς καρέκλες τοῦς τρουά κάρ, μὲ τὸ ἓνα χέρι στό τραπέζι καὶ τὸ ἄλλο νὰ κρέμεται ἅπ' τὰ ἐρεισίνωτα. Βλέπαν κι αὐτοὶ τὸν Στρατηγὸ καὶ δέν τὸν χόρταιναν. Βέβαια ὁ Στρατηγὸς εἶχε ἀλλάξει πολὺ. Τὴν τελευταία φορά, πού τοῦς ἀποχαιρέτησε–παραμονὴ ἐκλογῶν–, ὁ Στρατηγὸς ἦταν ἓνα κεφάλι πάπιας. Τώρα ὅμως ἦταν αὐτὸς πού ἤθελαν, αὐτὸς

πού είχαν διδαχθεί και είχαν πιστέψει, μέ τά ρόπαλα του, τά φυσεκλίκια του, τή χρυσή του καδένα μέχρι τή μέση πού στήν ἄκρη τῆς κρεμόντουσαν σέ μικροσκοπικές ἐκδόσεις οἱ διατριβές του –Βίβλοι, Συντάγματα κτλ–, καί τά μεγάλα δαχτυλίδια του μέ τούς σφραγιδόλιθους– καθένas σφραγιδόλιθος γιά ἄλλα μέτωπα καί ἄλλες ἐποχές.

Ο Στρατηγός ἦτανε ἔτοιμος νά μιλήσει. Ἄλλά τί νά πει; Τί ἄλλο νά πει; Ἐξη κεφάλια δεξιά καί ἔξη ἄριστερά πού ἐξακολουθοῦν νά ἀναπνέουν ἅπ' τή μύτη σφυρίζοντας ρυθμικά. Στά τζάμια ἄλλα κεφάλια ἀμέτρητα ν' ἀνεβοκατεβάζουσαν τά σαγόνια. Κι ἀπέναντι σ' ὀλόκληρο τόν τοῖχο μιά νοπογραφία τοῦ Στρατηγοῦ μέ ἐπιγραφή "Ἡ Λατέρνα", ὅπου ὄρθιος ὁ Στρατηγός μπροστά σέ μιά ὀβάλ Γενοβέφα γυρνάει τή μανιβέλα ἑνός τεράστιου κυκλοτρώνιου. Ἄν εἶχε δάκρυα ὁ Στρατηγός θά τ' ἄφηνε νά τρέξουν. Ἄν εἶχε μιά γροθιά θά τήν χτύπαγε. Κι ἄν εἶχε ἕναν Υἱό μονογενή θά τόν ἔκανε κομμάτια. Ὅμως ὁ Στρατηγός, πού ἦταν μόνο μιά παλμική κίνηση, δέν εἶχε τίποτα ἅπ' ὅλα αὐτά. Θαπρεπε λοιπόν πάλι ν' ἀρχίσει "Γιέκι μπουντ, γιέκι νεμπούντ..." κι ἔπειτα νά τούς δώσει ἕνα νέο Δεκάλογο, ἕνα καινούριο Καταστατικό, ἢ μιά καινούρια διαφορική ἐξίσωση. Μήπως καί παρατείνει.

Λοιπόν ὄχι, ὁ Στρατηγός δέν ἄντεχε ἄλλο. Θά τάλεγε ὅλα καθαρά, ἀρχίζοντας ἀπό τήν περιδίνηση καί φτάνοντας στήν ἀμοιβάδα, αὐτή πού ἦρθε πρώτη καί τόν βρῆκε καί του πῆρε μέτρα. Θά μίλαγε γιά τά βάθρα πού στάθηκε καί

για τό τί εἶδε, για τ' ὄνομά του πού ποτέ δέν τόλμησαν καί τό ἀντικαθιστοῦσαν μέ τόν τίτλο, για τίς ἐντολές του πού ἐκτελέστηκαν ὅλες ἐνῶ οἱ μισές ἦταν για τήν περίπτωση πού δέ θά εἶχαν ἀποτέλεσμα οἱ ἄλλες, θά ἔλεγε πώς ἐνῶ ἦταν πάντα ἐδῶ ὅλοι –κι ἐγώ– κάναν πώς δέν τόν βλέπουν, πώς ὅμως τώρα τέλειωσαν ὅλα αὐτά, πώς αὐτός πού εἶναι Στρατηγός δέν μπορεῖ νά παίξει ἄλλο τό ρόλο τοῦ Στρατηγοῦ, πώς ἀπό σήμερα πού θά τοὺς ἀσπασθεῖ –ὅπως τοὺς εἶχε τάξει– θά εἶναι ὅλοι ἴσοι δηλαδή Στρατηγοί, καί πώς ἔτσι πιά θά φτιάνουν τίς προσωπογραφίες τους μόνι τους θά λένε τά παραμύθια τους μόνι τους θά χαϊδεύουν τά κεφάλια τους μόνι τους καί στό τέλος θά κλείνουν καί τά μάτια τους μόνι τους, μέχρι νά συμπληρωθεῖ ὁ χρόνος, νά ἔρθει πάλι ὁ ἀδερφός του ὁ δίδυμος –πού μᾶλλον δέ θά γέλαγε πιά–, νά ἀναλάβει τή βάρδια του.

Ο Στρατηγός αἰσθάνθηκε ἀγαλλίαση. Σέ λίγη ὥρα, ἀπαλλαγμένος ἀπό αὐτά τά μιχλιμπίδια πού κρέμονταν ἐπάνω του, θά ἔπλεε πάλι ἐλεύθερος μέσα στό χόρτο ἢ τό πρωτόπλασμα.

Ο Στρατηγός πῆρε μιὰ βαθιά ἀνάσα κι ἄρχισε νά μιᾷ. Ὅμως, δέν εἶχε ἀκόμη συμπληρώσει οὔτε τήν πρώτη λέξη, ὅταν τό τζάμι ἐνός ἐπάνω παραθύρου ἔσπασε μέ πάταγο καί τά σώματα ἄρχισαν νά χύνονται μέσα. Σχεδόν συγχρόνως σπᾶσαν καί τ' ἄλλα τζάμια, τά σώματα γέμισαν τό πάτωμα, ἔγινε δεύτερη καί τρίτη στρώση, ὁ Στρατηγός στρι-

μώχτηκε ξεγλίστρησε ἤρθε ἀπάνω, οἱ στρώσεις πολλαπλα-
σάζονταν –κάτω τὰ μονοτρήματα ἐπάνω τὰ κυβοειδή πῶ
πάνω τὰ κατάρρινα–, ἡ στάθμη ἀνέβαινε ὁ Στρατηγός κο-
λυμποῦσε μέ ἀπλωτές κάποιος –ἔμφρων– τοῦ τραβοῦσε τό
πόδι, ἡ ροή ἄπ’ τὰ παράθυρα συνεχιζόταν ὁ Στρατηγός
κόλλησε στό ταβάνι δέν μποροῦσε πιά νά διαμοιράσει,
ιδρωῶτες καί ἀναπνοές σύνθετων πλαστικῶν τόν ἔπνιγαν
δέν μποροῦσε οὔτε νά ἐπικαλεστεῖ, ὅλα πιά ἔδειχναν πώς
αὐτό εἶναι τό τέλος,

Ἄλλά ἐδῶ θ’ ἀφήσουμε τήν ἱστορία του Στρατηγοῦ γιατί
δέν ἔχει πιά κανένα ἐνδιαφέρον. Ὅτι εἶχε νά μᾶς δώσει
μᾶς τό ἔδωσε. Τά ὑπόλοιπα εἶναι λίγο πολύ γνωστά. Ἴσως
μιά πλάκα τοῦ ταβανιοῦ σηκώθηκε κι ὁ Στρατηγός ἀνελή-
φθη, ἴσως μπροστά στόν κίνδυνο πλάσαρε πάλι –ὅπως
τόσες φορές– μιά ἀκόμη ὑποδιαίρεση ἢ ἓνα νέο φυσικό νό-
μο, ἴσως φόρεσε τό παλτό του καί τό καπέλο του μᾶς χτύ-
πησε στήν πλάτη καί εἶπε ἄντε αὔριο πάλι, καί ἄλλα. Πάν-
τως ἓνα εἶναι βέβαιο. Ὅταν ἔπειτα ἀπό καιρό –καί σ’ ἄλλη
μορφή κίνησης– ξανάρθουμε, θά βροῦμε πάλι τὰ τζάμια
σκεπασμένα μέ ἄφωνα πρόσωπα καί πάλι ὄρθιο στήν κε-
φαλή τοῦ τραπεζίου τόν Στρατηγό, μέ τή μεγάλη του στολή
καί τὰ παράσημα, νά τρώει τὰ δάχτυλα του.

II

Τώρα βέβαια, εἶπε ὁ ὁμιλητής μαζεύοντας τὰ χαρτιά του καί βάζοντας τὰ στή τσέπη, ἐσᾶς δέν σᾶς φτάνει μέχρι ἐδῶ. Βρίσκετε, ὅπως φώναζαν μερικοί, πῶς εἶπα λίγα ἢ δέν τὰ εἶπα καλά. Βρίσκετε, ὅπως φώναζαν ἄλλοι καί μάλιστα ἐκεῖνος ὁ κύριος πού κράταγε μπροστά στό στήθος του τήν εἰκόνα –εἰκόνα πού τόν ἔδειχνε βέβαια πολύ νεώτερο–, πῶς ἀφοῦ δώσαμε τὰ χέρια καί συμφωνήσαμε, ἐγώ δέν ἔχω τώρα τό δικαίωμα νά ἐπιμένω πῶς κάποιος λείπει, νά τριγυρίζω τίς νύχτες στά πεζοδρόμια νά παίρνω ἀπό πίσω τούς περαστικούς καί νά τούς χτυπῶ στόν ὄμο. Ἀκόμη βρίσκετε –κι ἐδῶ ἀναφέρομαι σ' ἐκεῖνον πού σηκώθηκε ἔσκισε τὰ χαρτιά του καί ἀποχώρησε, κι ὄλοι ἀπόρησαν καί κοίταζαν μιά αὐτόν καί μιά ἐμένα κι ἀναρωτιόντουσαν πῶς ἦταν δυνατόν νά βρίσκομαι συγχρόνως καί στό ἀκροατήριό καί στήν ἔδρα–, βρίσκετε λοιπόν πῶς ὅλα ἔγιναν στήν ἐντέ-

λεια, και ὁ φόνος –αὐτός πού ἔκτοτε συνεχίζεται– και ἡ ἀναπάρσταση –αὐτή πού ἀνεβάζεται ταχτικά κάθε χρόνο– και συνεπῶς ἐγώ πού μάλιστα τά ὀργάνωσα και εἶχα τόση ἐπιτυχία και χειροκροτήθηκα γι' αὐτά –κι ἐξακολουθῶ νά χειροκροτοῦμαι–, δέν μπορῶ τώρα νά κάθουμαι και νά λέω πώς τίποτα δέν ἔγινε σωστά και πώς ἄν θέλουμε νά γλυτώσουμε τό λυντσάρισμα ὅλα πρέπει νά ξαναγίνουν.

Σ' ὅλες αὐτές τίς ἀντιρρήσεις σας θά μποροῦσα –ὅπως ἔκανα μέχρι σήμερα– νά μὴν ἀπαντήσω τίποτα. Ὅχι γιατί εἶμαι ἀπὼν ἢ γιατί φοβάμαι τὴν Κρίση –ὅπως διαδόθηκε–, ἀλλὰ γιατί ἀπὸ τότε πού διαφωνήσαμε στὴν προέλευση τῆς κάτω γνάθου μας κι ἐσεῖς ξεκινήσατε γιὰ ἓνα λαμπρὸ μέλλον στὸν ὀρίζοντα, ἐγὼ ἔμεινα ἐδῶ και ἔψαχνα –κι ἀκόμη ἐξακολουθῶ νά ψάχνω στὰ τέσσερα– γιὰ τὴν τρύπα. Κι ὅλο νομίζω πὼς τὴν βρῆκα και κατεβάζω τό σκοινί κι ὅλο ἀκούγεται ξαφνικά ἢ στριγγλιά σας ἄπ' τὸν ὀρίζοντα και τό σκοινί μοῦ φεύγει ἄπ' τὰ χέρια. Ἔτσι, ἀποφάσισα τελευταῖα –κυρίως ἀπὸ τότε πού τρύπωσε στό μυαλό μοῦ τό φοβερὸ ἐνδεχόμενο νά ἔχετε πάρει τό ὑπόλοιπο τοῦ σκελετοῦ μαζί σας–, ἀποφάσισα λοιπὸν πὼς γιὰ νά μπορέσω νά ἔχω κάποιο ἀποτέλεσμα –πρᾶγμα ἄλλωστε ἐξαιρετικά ἐπιγόνον τώρα πού τά παιδιά μου μεγάλωσαν κι ἀκροβολοῦν–, ἓνα μέσο μοῦ μένει. Νά κατεβάσω τό τηλέφωνο και νά κλείσω τίς κουρτίνες. Δέν εἶναι λοιπὸν ἀπὸ φόβο ἀλλὰ ἀπὸ ἀνάγκη. Ὅπωςδὴποτε, μιά και οἱ σχέσεις μας τελευταῖα ἔχουν κλονιστεῖ πολὺ κι αὐτό δέν βοηθᾷ οὔτε ἐμένα οὔτε

ἐσᾶς πού ζοῦμε σ' αὐτό τό ἄσυλο, –πολύ δέ περισσότερο δέν βοηθᾶ αὐτοῦς πού συνωστίζονται στίς πόρτες γιά νά μποῦνε μέσα–, γι' αὐτό, στή λίγη ὥρα πού ἀπομένει με-
χρι νά σβύσουνε τά φῶτα τῆς αἴθουσας, θά προσπαθήσω
–γνωρίζοντας τόν κίνδυνο πού μέ ἀπειλεῖ–, νά δώσει μερι-
κές ἐξηγήσεις.

Καί πρῶτα ὅτι λέω λίγα. Πράγματι ἐγώ δέν μπορῶ νά μιλῶ
πολύ γιατί ὅπως βλέπετε μ' ἐμποδίζει ὁ βρόχος. –Ὅπως
ἄλλον τόν ἐμποδίζει τό στουπί καί πρέπει κάθε φορά νά
κάνει ἓνα νεῦμα νά πηγαίνουν νά τοῦ τό βγάξουν, νά λέει
ὅ,τι θέλει νά πεῖ καί ἀμέσως νά τό ξαναβάξουν. Ἦ, ὅπως
ἄλλος ἔχει στό στόμα τό σωλήνα μέ τά τόσα κυβικά ὀξυγό-
νο καί τοῦ λένε αὐτά εἶναι κοίταξε νά περάσεις. Καί ὅλα
τοῦτα βέβαια ἀπό κοινωνική πρόνοια γιά νά μήν μπορεῖ ὁ
καθένας ὅποτε τούρχεται νά βάζει τίς φωνές καί νά μή μᾶς
ἀφήνει νά κοιμηθοῦμε–. Ἔτσι λοιπόν εἶμαι ὑποχρεωμένος
νά διαλέγω τίς λέξεις μέ πολλή σκέψη καί πολλή προσοχή
ἀφοῦ κάθε λέξη μοῦ κοστίζει μιᾶ ὀλόκληρη ἀναπνοή. Τίς
περισσότερες φορές παίρνω τή λέξη τήν γυρίζω πάνω κάτω
μέσα στό στόμα κι ἔπειτα τήν καταπίνω, –συνήθως ἔχει
μαλακώσει ἀρκετά. Μ' αὐτό τόν τρόπο ἔχω καταφέρει νά
ἐξοικονομήσω πολλές ἀναπνοές καί ἔχω παρατείνει ἀρκετά
τή ζωή μου,–τό γιατί παρατείνω τή ζωή μου θά τό ποῦμε
ἄλλη φορά. Ὅμως κάποτε μερικές λέξεις εἶναι πολύ σκλη-
ρές δέν μαλακώνουν καί δέν καταπίνονται. Αὐτές, καί μό-
νο αὐτές, ἀναγκαστικά τίς λέω –δέν γίνεται ἀλλιῶς. Καί
μελανιάζω.

Ἐπειτα τί τά θέλετε. Ἀπό τότε πού ρίξαμε τούς κλήρους καί σ' ἓναν ἔπεσε τό τρίποδο σ' ἄλλον τό κτίσμα καί σ' ἄλλον τό οἰκόπεδο, οἱ λέξεις βρέθηκαν πιά ἄστεγες, στέγνωσαν ψήθηκαν στόν ἥλιο ξεράθηκαν, μεῖναν κελύφη μόνο πού θρυμματίζονται στό στόμα. Ποιός μπορεῖ πιά νά τίς μεταχειριστεῖ. Ποιός μπορεῖ μ' αὐτά τά αἰχμηρά κομμάτια ν' ἀρθρώσει αὐτό πού θέλει καί νά τοῦ σκίζεται ἡ γλῶσσα κι αὐτός νά ἐπιμένει καί νά σέρνεται ἀνάμεσα στό λόγο καί τόν πόνο τήν αἱμορραγία τόν πνιγμό. Καί γιά νά πᾶμε πῶ κάτω, ποιός ἔχει τό δικαίωμα νά ξεχωρίζει τή φωνή τοῦ ἄπ' τήν ὀχλαγωγία τόν ψίθυρο τό γόγγυσμα ἢ τό θρήνο. Νά διακόψει τή διαδήλωση, τή δέηση, τήν ἀκίνησία του τρόμου, ἢ νά ταραξεί τό ὄνειρο τῆς σύριγγας, τόν ὕπνο τοῦ καταπραῦντικού. Τέλος, ποιός ἔχει τό δικαίωμα μέσα σ' αὐτή τήν ἀπαστράπτουσα καθαριότητα τῆς ριπολίνης ἢ τοῦ μάρμαρου νά κάνει ἐμετό. Λοιπόν, γιά νά τελειώνουμε μ' αὐτή τήν παρατήρηση: Ἐγώ δέν μιλῶ. Χρησιμοποιοῦ τή γλῶσσα μου γιά νά σαλιῶνω τά χεῖλια. Ὅσο γιά τό ὅτι δέν τά εἶπα καλά, εὐχαριστῶ πολύ ἀλλά δέν μοῦ λέτε τίποτα καινούριο. Ἄν τά εἶχα πεῖ καλά δέ θά εἶχα τήν ἀτυχία –κι ἐσεῖς μαζί μου– νά βρίσκομαι τώρα ἐδῶ μπροστά σας καί ν' ἀντιδικῶ. Θά εἶχα ἐξαφανιστεῖ –κι ἐσεῖς μαζί μου– μέ μιὰ ἐκτυφλωτική ἔκρηξη. Καί δέν θά χρειαζόταν πιά κανεῖς νά ψάχνει ἀνάμεσα στίς λέξεις καί τίς συλλαβές –ὅπως ψάχνω ἐγώ– γιά νά μᾶς βρεῖ.

Ἄλλά ἄς πᾶμε τώρα στή τζελατινένια ταυτότητα. Εἶπαμε

πώς έχουμε γίνει πάρα πολλοί, πώς όσο κι αν σηκωθούμε στις μύτες τῶν ποδιῶν ἢ σκαρφαλώσουμε στους ὤμους τοῦ μπροστινοῦ καί τεντώσουμε ἀπό ἀπέναντι τά χέρια τά χέρια δέν φτάνουν ν' ἀκουμπήσουν, πώς ἀγκαλιάζουμε ἢ σημαδεύουμε λάθος ἄνθρωπο, πώς τά πόδια μας μπερδεύονται στά πόδια τοῦ ἄλλου καί μᾶς πηγαίνουν ἄλλοῦ, πώς ἔτσι δέν μποροῦν πιά νά μᾶς φορτώνουν εὐκόλα, πώς τέλος πάντων πρέπει νά μπεῖ κάποια τάξη, νά χωριστοῦμε κάπως, ἄς ποῦμε κατά μερίδες καταναλώσεως ἢ κατά χνώτα ἢ ἔστω κατά προφίλ, νά ἔχουμε μέσα ἐκεῖ μιά μόνιμη ἀριθμημένη θέση, νά ὀρίσουμε τούς συγγενεῖς μας καί τούς φίλους μας καί ὅλοι αὐτοί νά ἔχουνε στοιχεῖα ἔντυπα πού νά τό βεβαιώνουν. Μέχρι ἐδῶ τά πήγαινα καλά μέ τή τζελατινένια ταυτότητα. Ὡσπου μιά νύχτα, ἀπό ἐκεῖνες τίς πολύ ἰδρωμένες πού περπατάω γύρω στό δωμάτιο περιμένοντας νά ξημερώσει, θυμήθηκα πόσο ἴσια καί δροσερή εἶναι. Ἄνοιξα λοιπόν τήν ἐξώπορτα τήν ξεκρέμασα τήν πῆρα μέσα τή χάιδεψα, ἔπειτα τήν ἔβαλα κάτω ἄπ' τό φῶς κι ἄρχισα νά τήν ἐξετάζω. Τώρα πιά πού ἡ δεύτερη παρουσία συντελέστηκε χωρίς ἀποτέλεσμα καί δέν ὑπάρχει περίπτωση ἄλλης, μπορῶ ν' ἀποκαλύψω χωρίς κίνδυνο –ἄλλωστε μέσα στήν τόση φασαρία πού ἐπικρατεῖ εἶναι σίγουρο πώς κανεῖς δέν θ' ἀκούσει–, τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἔρευνας. Πολύ περισσότερο ἀφοῦ δέν μέ ἀφορᾷ.

Λοιπόν. Πρῶτον: Ἡ φωτογραφία πού χρησιμοποιήθηκε γι' αὐτή τήν ταυτότητα εἶναι πλαστή. Δέν ἀντιπροσωπεύει

κανέναν. Τό πέτρινο μέτωπο εἶχε μιά διαγώνια ρωγμή, τό ἕνα αὐτί ἔλειπε, ἡ μύτη ἦταν σπασμένη στήν ἄκρη. Τό σχῆμα τοῦ προσώπου δέν ὑπῆρξε ποτέ ὡσειδές καί τό χρῶμα τῶν ὀφθαλμῶν κανείς δέν ξέρει ποιό ἦταν μιά καί τά μάτια του ἀπό χρόνια εἶχαν ξεβάψει. Ὅλοι ὅσοι ἦταν μπροστά ὅταν τόν κάθισαν στήν καρέκλα καί τόν ἀποτύπωσαν τά ξέρουν αὐτά πολύ καλά. Πῶς γίνεται λοιπόν τώρα, μετά ἀπό ἄλλα τόσα χρόνια, νά ἔχει μέτωπο ἴσιο χαρακτηριστικά ἀκέραια νά ἔχει χρῶμα κόμης καί χρῶμα ὀφθαλμῶν; Ποιός πλαστογράφησε τό ὠραῖο πρόσωπο τῆς μητέρας μου, ποιός τό κορνίζωσε –αὐτό πού ἦταν διάχυτο– καί τώρα τό ἐμφανίζει γιά δικό μου; Δεύτερον: Εἶναι οἱ ἡμερομηνίες. Αὐτές πού εἶχαμε χαράξει στόν τοῖχο. Κι ἔπειτα ἦρθαν καί τίς σοβάντισαν καί ζύναμε μέ τά νύχια. Τελικά μοῦ εἶπαν πῶς οἱ ἡμερομηνίες δέ βρέθηκαν πουθενά, πῶς μᾶλλον ὁ τελευταῖος θά τίς πῆρε μαζί του, πῶς τώρα ἄλλωστε βλέπουμε τόν τοῖχο ἄπ' τήν ἔξω μεριά, καί πῶς στό κάτω-κάτω τῆς γραφῆς δέν εἴμαστε καί σίγουροι ἄν ὑπῆρξε τοῖχος. Ὅπωςδήποτε, μιά καί οἱ ἡμερομηνίες χάθηκαν ὀριστικά κι ἀπό τά θύματά τους κανένα δέν ἐπέζησε νά μαρτυρήσει, ἀποφασίσαμε –ὅπως θυμᾶστε– νά συμπληρώνουμε μόνοι μας κάθε πρωί τή σχετική στήλη. Ἐκεῖ ἦταν πού ἐγώ μπερδεύτηκα. Κι ἔγραφα κι ἔσβυνα καί ξανάγραφα καί ξανάσβυνα καί γινόταν ἡ ἄλλη μέρα καί ἡ παράλλη κι ἐγώ ἀκόμη δέν εἶχα ἀποφασίσει. Τελικά αὐτή τή στήλη ποτέ μοῦ δέν τή συμπλήρωσα. Πῶς λοιπόν βρέ-

θηκε ξαφνικά συμπληρωμένη; Ποιός καί μέ τί δικαίωμα χρονολόγησε, κι ανάμεσα στίς τόσες στοῖβες πτώματα διάλεξε γιά λογαριασμό μου αὐτό τό πακέτο; Λοιπόν ἐγώ αὐτή τήν ταυτότητα δέν τή δέχομαι. Δέν εἶναι αὐτός ὁ Ρέζα πού γνώρισα, πού χάιδεσα καί παρηγόρησα κι ἔθαψα καί ἀνέσκαψα. Αὐτός εἶναι κάποιος ἄλλος ἄγνωστος σ' ὄλους μας. Ὁ Ρέζα ὁ ἀληθινός περιπλανιέται τίς νύχτες κάπου στούς δρόμους. Καί ὅποια συμφωνία κι ἄν κάναμε ἐγώ θά τριγυρίζω πάντοτε νά τόν βρῶ.

Ἄς ἔρθουμε τώρα στό φόνο καί τήν ἀναπαράσταση. Ἐδῶ πρέπει νά διακηρύξω ἀπερίφραστα, ἀκόμη κι ἄν αὐτό δυσανεστήσει μερικούς φίλους, πώς ὅπου κι ἄν ἔψαξα –κι ὅπως σας εἶπα δέν ἄφησα γωνιά πού νά μήν ψάξω–, αἷμα δέν βρῆκα. Βρῆκα πάνω στό χῶμα ἴχνη πελμάτων καί γονάτων, τρύπεζ κονταριῶν, βρῆκα ἄν θέλετε καί τό αὐλάκι ἀπό τήν ἄκρη του σερνάμενου ξύλου, ἀλλά αἷμα καί μάλιστα κόκκινο πουθενά. Νά σταματήσουν λοιπόν οἱ θρηνωδίες κι οἱ κομπασμοί. Φόνος δέν ἔγινε κι οὔτε χρειάστηκε νά γίνει ποτέ. Ἔγινε ἀπλούστατα μέσα στό σπῆλαιο –σέ ὄρθια ἢ ἔστω ἡμιόρθια στάση– μιὰ συμφωνία κυρίων, γιά τόν ἀριθμό τῶν ἐφήβοων πού θά στέλνονται κάθε χρόνο, ἢ γιά τόν ἀριθμό τῶν νηπίων, ἢ γιά τά ποσοστά γενεῶν. Μιὰ συμφωνία πού ἀναγνωρίστηκε παγκόσμια καί πού μέ μιὰ διόρθωση κάθε φορά στίς λεπτομέρειες ἐξακολουθεῖ νά ἐφαρμόζεται μέχρι τώρα. Γιά τόν φόνο λοιπόν διαφωνῶ ριζικά. Ὅσο γιά τήν ἀναπαράσταση, θυμᾶστε τό ἐπεισόδιο.

Οὐσιαστικά δέν εἶχα γι' αὐτήν καμμιά ἀντίρρηση. Μιά ἀναπαράσταση μέ ὅλες τίς λεπτομέρειες εἶναι ἡ μόνη ἀληθινή πράξι μετά τό φόνο πού δέν ἔγινε, κι ἀκόμη ἡ τελευταία ἐλπίδα γιά τό φόνο πού προσδοκῶ νά γίνει. Γιά τήν ἴδια λοιπόν τήν ἀναπαράσταση δέν εἶχα ἀντίρρηση. Γι' αὐτό καί δέχτηκα νά πάρω μέρος σ' αὐτή κι ἔτσι προσευχηθήκαμε νηστέψαμε καί ξεκινήσαμε. Ὅταν ὁμως ἦρθε ἡ ὥρα νά περάσουμε τά σύνορα κι ὅ,τι γίνει, κι ὄλοι μαζί φωνάζατε τόν Βαραββάν κι ἐγώ εἶπα ὄχι τήν Ἀντιγόνη, κι εἶπε ὁ ἕνας ἡ Ἀντιγόνη εἶναι πρόσωπο αἰρετικό, κι εἶπε ὁ ἄλλος ἡ Ἀντιγόνη δέν εἶναι πρόσωπο εἶναι πράξι, κι εἶπε ὁ τρίτος πῶς τολμᾶτε μέσα σ' αὐτή τήν αἱματοβαμένη αἰθουσα νά μιλάτε γιά Ἀντιγόνες, κι ἐγώ πιά, νοικιασμένος πότε ἐδῶ καί πότε ἐκεῖ γιά ἕνα κομμάτι ψωμί, ἤμουν ἤδη πολύ μακριά γιά νά ὑπερασπίσω τόν ἑαυτό μου, ἔλεγα λοιπόν πῶς ὅταν ἐγώ ἐπρότεινα τήν Ἀντιγόνη –μιά καί εἶχαμε ἐξαντλήσει τόν Βαραββᾶν– καί κανείς δέν δέχτηκε, τότε κατάλαβα πῶς μέσα σ' αὐτή τή σκοτεινή χώρα εἶχαμε πάρει λάθος κατεύθυνση, πῶς οἱ προσανατολισμοί ἐδῶ ἦταν ἀνάποδα καί πῶς ἡ Δαμασκός –ἄν ὑπάρχει ποτέ Δαμασκός– πρέπει νά ἦταν ἄπ' τήν ἄλλη. Ἔτσι σηκώθηκα, φίλησα ἕναν-ἕναν καί στά δυό μάγουλα νά μήν ὑπάρξει ἀμφιβολία, καί ἀποχώρησα. Ἡ συνέχεια εἶναι γνωστή: Ἡ ἱστορία γράφεται ἀπό κομπάρσους, οἱ ἀναπαραστάσεις εἶναι ἀνάιμακτες, οἱ θεατές παρακολουθοῦν ξαπλωμένοι μ' ἕνα φύλλο συκῆς στό πρόσωπο, κι ἡ Ἀντιγόνη, ρυτιδια-

σμένη, πηγαινόρχειται ανάμεσα κι ἀδειάζει τά τασάκια.
Όλα αὐτά –καί εἶναι πολλά– γιά τίς συγκεκριμένες ἀντιρρήσεις σας. Θάθελα ὅμως, μιά καί βρεθήκαμε τώρα ἐδῶ μαζί κι εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά ἀκοῦμε ὁ ἕνας τόν ἄλλο, νά προσθέσω –γιά νά μή μένει πιά καμιά ἀσάφεια– καί τοῦτο: Ἐγώ κύριοι εἶμαι ἕνας δημόσιος ὑπάλληλος μέ σκούρο κοστούμι ἄσπρο πουκάμισο καί σιδερωμένη γραβάτα, μέ θαυμάσια φύλλα ποιότητος ἀπό γενεές καί γενεές, σέ λίγα χρόνια παίρνω εὐφημο μνεία καί σύνταξη. Γλύτωσα τόν θάνατο τῆς σφαίρας τόν θάνατο τῆς ἐπάρκειας τόν θάνατο τῆς ἐπωνυμίας. Ἀκολουθῶ τούς νόμους τῶν μεγάλων ἀριθμῶν πού ὅλα τά προβλέπουν –καί τήν εὐρυθμία καί τήν ἀρρυθμία καί τήν ψυχοπάθεια. Μπορῶ νά παίρνω τό ἀναφυκτικό μου στό Χίλτον, νά τρώω τήν κονσέρβα μου στό κοινόβιο ἢ νά σεληνιάζομαι στούς δρόμους. Μπορῶ νά ἐκφωνῶ πανηγυρικούς, νά τραυλίζω στή διαδήλωση, νά οὐρλιάζω στούς τάφους. Πολύ περισσότερο μπορῶ νά μιλάω λίγο νά μιλάω πολύ ἢ νά μή μιλάω καθόλου. Σ' ὅλες αὐτές τίς περιπτώσεις κάπου ἀνήκω κάπου κατατάσσομαι σέ κάποιο στατιστικό πληθυσμό. Κανείς δέν μπορεῖ νά μέ ξεκουνήσει. Μπορεῖτε νά μέ διαγράψετε ἀπό μιά κατηγορία ἢ μιά κατάσταση ἀλλά ἀμέσως θά μέ γράψετε σέ μίαν ἄλλη. Δέν μπορεῖτε νά μέ ἀφήσετε τελείως ἔξω. Θέλετε δέ θέλετε μέ περιέχετε. Γι' αὐτό, μ' ὄλο τό σεβασμό πού ἔχω γιά σᾶς, σᾶς γυρίζω τήν πλάτη. Δέν σᾶς ἔχω

ανάγκη. Δέν μέ βοηθάτε σέ τίποτα. Ἐφ' ὅσον ζεῖτε μαζί μου καί σκέφτεστε μαζί μου ἀπό καταβολῆς, δέν μπορεῖτε νά μέ ἀποκαλύψετε, νά μέ ἀπαλλάξετε ἀπό τήν προσοπίδα, ἀφοῦ κι ἐσεῖς μέ τέτοια γεννηθήκατε. Ὅτι κι ἂν λέω, ὅπως κι ἂν τό λέω, αὐτό θά σᾶς στηρίζει καί θά σᾶς συντηρεῖ.

Αὐτά εἶναι ὅσα θά εἶχα ν' ἀπολογηθῶ –ἂν χρειάζόταν. Φυσικά τίποτα ἄπ' αὐτά δέν εἶναι καινούριο. Ὅλα –καί ἄλλα περισσότερα– τά ἔχω γράψει λεπτομερῶς στήν εἰσαγωγή, μ' ὄλους τούς γραφικούς χαρακτήρες –ἀπό τ' ὀρνιθοσκαλισμα μέχρι τή στενογραφία–, κι ὅλα τά μέσα γραφῆς– ἄπ' τό κοπίδι καί τό φτερό μέχρι τήν πένα διαρκείας καί τή διάτρητη κάρτα. Βέβαια αὐτή τήν εἰσαγωγή δέ σᾶς τή διάβασα. Νόμισα πώς αὐτό ἦταν περιττό γιά κείνους πού τουλάχιστον μιά φορά ξενύχτησαν στό προαύλιο περιμένοντας τήν ἀπόφαση, ἢ τουλάχιστον μιά φορά ξύπνησαν τό πρωί μέ ἀφρό στό στόμα. Ὅπως ἀποδεικνύεται ἔκανα λάθος. Ὅμως τώρα εἶναι πιά πολύ ἄργά γιά νά ἐπανεέλθω. Γά χρόνια πού μέ χώραγαν πέρασαν –τά τωρινά μ' ἀφίνουν τόν μισό ἔξω. Στήν πόρτα μέ περιμένουν οἱ Ἰλλύριοι μέ τά φοβερά σπαθιά τους ἔτοιμα –ἔχω μιά κατατομή κρανίου πού τούς κάνει. Γι' αὐτό δέν μου μένει παρά νά θεωρήσω ὅτι ὅλα αὐτά εἶναι γνωστά –τόσο σ' ἔσας ὅσο καί σ' ἐμένα. Βέβαια σ' αὐτή τήν περίπτωση ἐσεῖς δέν ἔχετε καμιά ἐλπίδα. Ἐχω ὅμως ἐγώ. Ἀπό στιγμή σέ στιγμή, ἀπό λέξη σέ λέξη, μπορεῖ νά βρῶ τά μάτια νά τά τρυπήσω νά πηδήξω

ἔξω καί νάρθω νά σας ἀγκαλιάσω. Κι ὅποιος γλυτώσει.

Τά τελευταῖα λόγια τοῦ ὁμιλητῆ κάλυψαν παρατεταμένα χειροκροτήματα. Ὁ ὁμιλητής ὑποκλίθηκε, ὁ μεταφραστής ὑποκλίθηκε, καί φυγαδεύτηκαν κι οἱ δύο ἄπ' τήν πίσω πόρτα.